

**”אפקט הדומינו” של מגיפת הקורונה על תעשיית התיירות
בישראל**

”קריסת התיירות – אפקט הדומינו הכפול”

ניתוחים והמלצות

מחקר במימון משרד המדע, אוקטובר 2020

01.10.2020

פרופ' נגה קולינס-קריינר,

אוניברסיטת חיפה

ד”ר יעל רם,

המכללה האקדמית אשקלון

תוכן העניינים

<u>2</u>	<u>תקציר מנהלים</u>
6	מבוא
8	פרק א' – קריסת ענף התיירות
8	א.1. משבר הקורונה בכלל העולם
10	א.2. משבר הקורונה בישראל
15	א.3. משבר הקורונה באיטליה
21	א.4. סיכום - השוואה בין ישראל לאיטליה
24	
	פרק ב' – משבר הקורונה כתופעה ייחודית בהשוואה למשברים קודמים בתיירות
25	ב.1. משבר הקורונה העולמי לעומת משברים קודמים בתיירות
26	ב.2. משבר הקורונה בישראל לעומת המשברים במלחמת לבנון השנייה וב"צוק איתן"
35	ב.3. סיכום ההשוואה בין משברי התיירות השונים בישראל
37	
	פרק ג' - אסטרטגיות יציאה ממשבר הקורונה
37	ג.1. מדינות בעולם מתמודדות עם משבר הקורונה
41	Exit Strategies - Based on the UNWTO recommendations
49	פרק ד' – סיכום והמלצות אופרטיביות לשיקום ענף התיירות בישראל

תקציר מנהלים

קריסת התיירות – אפקט הדומינו הכפול

תקציר מנהלים- מחקר במימון משרד המדע, אוקטובר 2020

פרופ' נגה קולינס-קריינר, אוניברסיטת חיפה וד"ר יעל רם, המכללה האקדמית אשקלון

שלב א- סיכום הממצאים

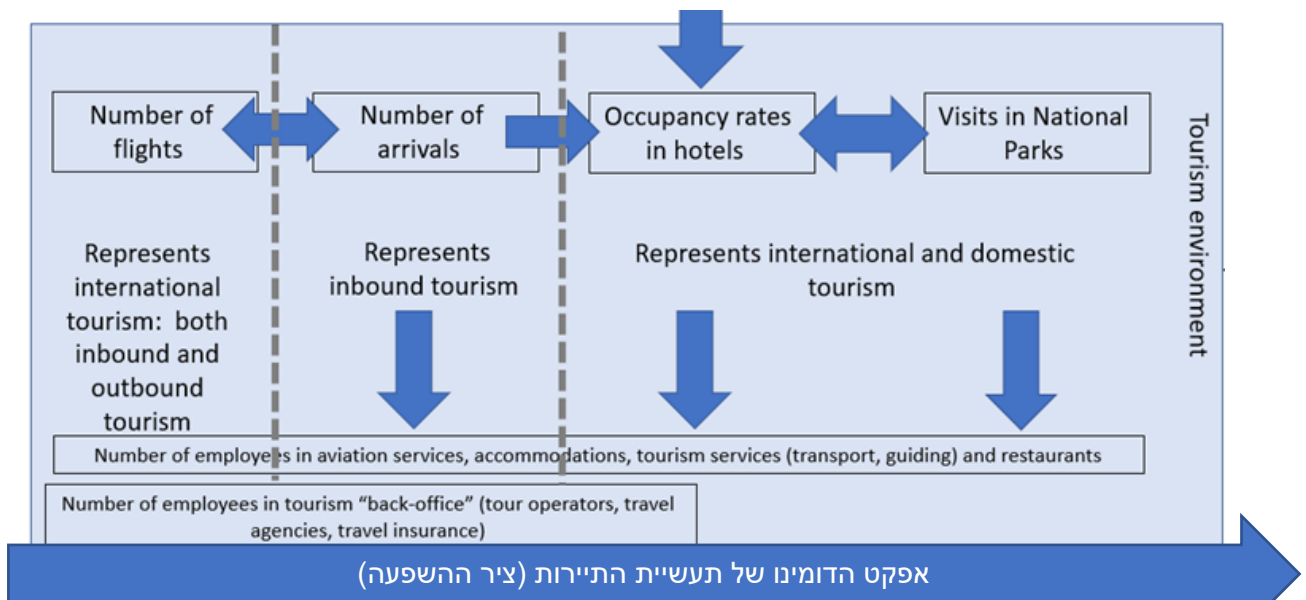
- נכון ל-1 לאוקטובר 2020- מגפת הקורונה השפיעה לרעה על ענף התיירות והפנאי בישראל בהיבטים הבאים (מסקנות אלו תקפות כבר מאז פרוץ מגפת הקורונה בעולם ב-31.12.2019).
- עצירה מוחלטת של התיירות הנכנסת לישראל.
 - פיטורים או הוצאה לחל"ת של כ-90% מהעובדים בענף התיירות.
 - הוצאות הישראלים לשירותי פנאי, אכסון, תיירות ולמסעדות עדיין נמוכות.
 - משבר הקורונה חמור ממשברים אחרים שנבדקו בישראל ובעולם- באופן מובהק שמתבטא בכל המדדים: תיירות נכנסת, תיירות פנים, הוצאה על שירותי תיירות ופנאי, תעסוקה בתחום האכסנה וההסעדה ומספר דורשי העבודה במשק.
- ה. למרות הניסיון המצטבר של מדינת ישראל בהתמודדות מול משברים, לא ניכר שהמדינה מטפלת בענף התיירות לנוכח משברים בעבר ובהווה.
- מבדיקת אסטרטגיות היציאה של מדינות שונות ברחבי העולם נמצא כי:**
- מדינות העולם טרם גיבשו אסטרטגיות יציאה ושיקום סדרות לענף התיירות, ולעת עתה הן נוקטות באי-אלו צעדים טקטיים לטיפול נקודתי בקשיי הענף. נראה שהנטייה הכללית של המדינות שנדגמו היא להמתין ולבחון את התפתחות העניינים לפני קבלת החלטות ארוכות טווח בנושא, מה גם שמטבע הדברים שום מדינה אינה יכולה לקבל החלטה חד צדדית בנושא התיירות הנכנסת והיוצאת.
 - ככל שרמת התחלואה יורדת, מדינות שונות בעולם מתחילות להקל את ההגבלות על האזרחים, ובכלל זה את ההגבלות בתחום התיירות. כניסת תיירים למדינות שנדגמו עדיין מוגבלת באופן חלקי או מלא, אולם תיירות הפנים מתחילה אט-אט לשוב לפעילות, עם פתיחתם החלקית של בתי מלון, אטרקציות, מסעדות ואמצעי תחבורה. בכל המדינות שנדגמו ננקטים עדיין אמצעי זהירות מסוימים, כגון שמירת ריחוק חברתי, חבישת מסיכה וחיטוי.
 - למרות ההזדמנות ליצור שינוי משמעותי לכיוון תיירות בת קיימא, ולמרות ההמלצות החד משמעיות של ארגון התיירות העולמי UNWTO בהקשר זה, תוכניות היציאה לענף התיירות של המדינות השונות אינן כוללות כרגע עדויות למהלכים התומכים בשינוי זה.
 - אין אסטרטגיה סדורה אחת לכל מדינות העולם. לכל מדינה אסטרטגיה שונה והיא משתנה תדיר. מצד אחד, השונות מובנת שכן כל מדינה נפגעה אחרת, ולכל מדינה מאפייני תיירות שונים, ולכן מסוכן לעשות "העתק-הדבק" של אסטרטגיות במדינות אחרות. אך מצד שני, כל מדינה מנסה "להמציא את הגלגל" ומן הראוי לגבש לפחות תשתית אחידה ליציאה מהמשבר.

ה. בישראל (ובעולם) טרם גובש עד היום (!) מתווה סיוע ספציפי לענף התיירות כולל מועסקים, אתרים, יזמים, למרות שהענף ספג את הפגיעה הקשה ביותר מהמגפה ולמרות שלאחר "צוק איתן" הוכרז על הליך מזורז לסיוע לתיירות בעיתות משבר.

משבר הקורונה הוא עמוק וחריף מכל המשברים הקודמים ויש צורך לאמץ פתרונות אחרים - ארוכי טווח ולא רק קצרי טווח.

שלב ב – אפקט הדומינו של קריסת ענף התיירות בישראל

סגירת השמיים הביאה לעצירת התיירות הנכנסת והיוצאת, ועימה לקריסת עסקים התיירותיים שקשורים לתחבורה אווירית. עצירת התיירות הנכנסת הביא לירידה בביקוש לבתי מלון ואטרקציות, מקומות הסעדה, שמורות טבע, מוזיאונים ואתרי פנאי ותרבות, כאשר גם התאוששות מסוימת בתיירות הפנים לא מצליחה להעלות את הביקושים. בנוסף, מועד סיום המשבר אינו ידוע, ובתי העסק מתמודדים עם "הוראות בזיגזג" (פותחים/סוגרים/מאיימים). להתפתחויות אלה יש משמעות כלכלית, תעסוקתית וחברתיות חסרות תקדים. כל אלה מתוארים בפירוט בתרשים מטה (באנגלית), ובהסברים בעברית שנלווים אליו.

עצירת התחבורה האווירית – הן הנכנסת והן היוצאת. המשמעות הן **כלכליות** (תיירות נכנסת + אפשרויות יצוא/עסקים), **תעסוקתיות** (לעובדים עם תיירות נכנסת ויוצאת) ו**חברתיות** (טיסות לחו"ל כ"תחביב לאומי") – 9.2 מיליון יציאות של ישראלים לחו"ל ב- 2019 (מספר היוצאים, קצת פחות ממחצית מכך)

אין תיירים – משמעות **כלכליות** ישירות ועקיפות (אפקט המכפיל*) – וכן גם **תעסוקתיות** (מרכז ופריפריה)

מלונות ואטרקציות בישראל – בימים כתיקונם מתבססים על תיירות פנים ונכנסת (תלוי-מיקום מבחינת חלוקה, תיירות עירונית- יותר תיירות נכנסת, אתרי טבע ואטרקציות – יותר תיירות פנים) כרגע – מאופיינים במגבלות תפוסה ותיירות פנים בלבד. לכך יש משמעות **כלכליות ותעסוקתיות**. מבחינה חברתית זוהי האפשרות היחידה לחופשה עבור הישראלים. כרגע אין חזרה לפעילות מאורגנת/וועדים. במשברים קודמים – האמצעי לשיכוך הירידה בתיירות נכנסת, גם דרך השוק המאורגן עד לחזרת התיירות הנכנסת (עד שנה).

כרגע אין תאריך מוסכם וידוע לפתיחת השמים

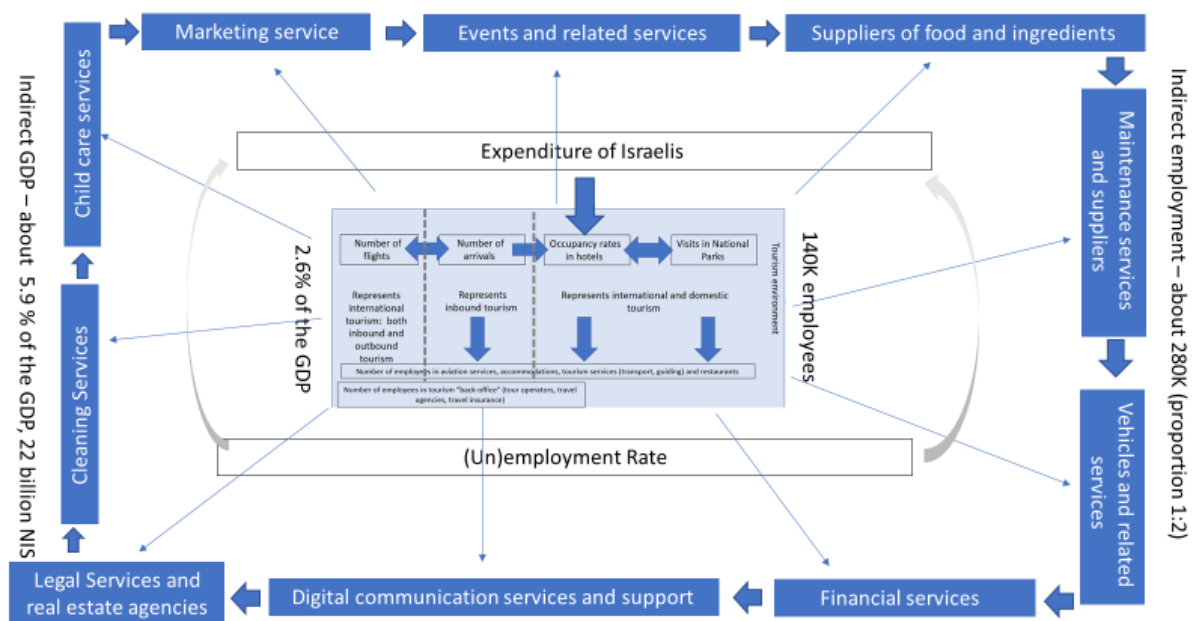
הוראות בזיגזג – פותחים / סוגרים / מאיימים - בהתאם לתחלואה

תלות בשחקנים נוספים – מדינות, חברות תעופה

תלוי במדיניות של מדינת ישראל בלבד – יש שיווק לתיירות פנים (אתר אינטרנט) אין אסטרטגיה מוסדרת ותמריצים לשוק הפרטי והמוסדי

*אפקט המכפיל – התייר צורך שירותים מבתי עסק תיירותיים, והללו צורכים שירותים ומוצרים מבתי עסק שונים, דבר שמגביר את הצריכה והתעסוקה המקומית ומניע את הכלכלה המקומית

שלב ג' – אפקט הדומינו הכפול – העסקים התיירותיים, שנפלו בשל עצירת התיירות, מפילים גם מגזרים נוספים בימים כתיקונם, תעשיית התיירות תורמת באופן ישיר בסה"כ ל – 2.6% מהתמ"ג. אך כפול מכך אם מתייחסים לאפקט המכפיל. גם מבחינת תעסוקה המשמעות שלה מוכפלת בשל "אפקט המכפיל". בנוסף, מדובר בתעשייה הפועלת גם בפריפריה, שם האלטרנטיבות לתעסוקה מוגבלות. המשמעות היא שכאשר התיירות נופלת, נופלים איתה מגזרים נוספים, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה תעסוקתית, במיוחד בפריפריה. למה חשוב לדבר על אפקט המכפיל? כי רק סיוע ממוקד בתחום התיירות, יסייע ל"הרמת" המגזרים הנשענים על תיירות. התיירות היא זו שהפילה את הענפים הנסמכים עליה, והיא גם זו שתרים אותם בחזרה. ללא תיירים, המגזרים הנוספים לא ישרדו. במילים אחרות, החזר כספי לבעלי העסקים – לא יביא להתאוששות. בנוסף לכך צריך להביא תיירים. התרשים הבא מתאר את השפעות אפקט המכפיל על המשק בישראל.

לסיכום, הבעיות המרכזיות הנובעות מ"אפקט הדומינו הכפול" של קריסת התיירות

1. בעיה כלכלית: אובדן הכנסה ישירה ועקיפה בשל "אפקט המכפיל"
2. בעיה תעסוקתית: פיטורין, הוצאה לחל"ת וחוסר עבודה – הן באופן ישיר והן בשל "אפקט המכפיל"
3. בעיה חברתית: אובדן החופשה, חוסר יכולת להתאזורר, תחושת לחץ, חרדות
4. הגדלת פערים מרכז-פריפריה בשל הפריסה של התיירות בפריפריה
5. תסיסה והפגנות, משבר אמון של הציבור, אלימות

תנאים נוספים: חוסר וודאות (טווח זמן, שינויים מבניים עתידיים), תלות בגורמים חיצוניים

כמו כן – הפתרונות העתידיים חייבים לכלול התייחסות לשני היבטים:

פתרון תעסוקתי לעובדים שהוצאו לחל"ת או פוטרו או נותרו ללא עבודה – מאפיינים: דוברי שפות זרות (אנגלית ועוד), תודעה שירותית, אוריינות דיגיטלית, יכולת עמידה מול קהל, תעודת יושר (מורי דרך) – טיפול קצר מועד ולטווח ארוך

התייחסות חברתית – חופשה בת השגה לתושבי ישראל

שלב ד' – מה אפשר לעשות?

הנחות מוצא:

1. מבחינה כלכלית ותעסוקתית - התיירות חייבת להתקיים, באופן זה או אחר בגלל אפקט המכפיל ובגלל שממוקמת (גם) בפריפריה.
2. מבחינה חברתית – התיירות חשובה לחברה בריאה ו"מאווררת" עבור כל קבוצות האוכלוסייה (מושג חשוב בהקשר הזה הוא "תיירות בת השגה").
3. מה שהיה לא יהיה – התיירות תשתנה בעקבות המגיפה, וככל הנראה תתכווץ. זה כבר יהיה פחות "בא לי לנסוע"/ "בא לי לקפוץ" לחו"ל", לפחות בשנים הקרובות. השינוי נובע משילוב בין שלוש סיבות המשפיעות זו על זו: משבר כלכלי, שינוי תפיסתי לגבי חו"ל ונסיעות והנחיות בריאותיות הכוללות גם מגבלות על תנועה חופשית.

קווים מנחים:

1. התמקדות ב**תיירות פנים** תוך יצירת תמריצים אישיים ומוסדיים (ואוצ'רים, ביטול מע"מ, הארכת סופי השבוע) – עונה על מינוף כלכלי, תעסוקתי וחברתי. מתן דגש ל"תיירות בת השגה".
2. **פיצוי כלכלי הוגן** לבעלי העסקים על אובדן הכנסות. בתכנון הפיצוי יש להתחשב גם באלמנטים של עונתיות, המאפיינים את ענף התיירות.
3. התייחסות מיוחדת ל**תעסוקה** והשקעה במשאב האנושי – כיוון שהענף עתיד להתכווץ יש לדאוג למועסקים באופן ישיר ועקיף בתעשיית התיירות. חשוב להבין שמדובר בעובדים שהם משאב לאומי! הם יודעים שפות זרות (דגש על אנגלית), שירותיים, בעלי אוריינות דיגיטלית, בעלי יכולת עמידה מול קהל (מורי דרך), ותעודת יושר (מורי דרך). **הסבה נכונה שלהם** לתחומים כגון הוראה ו/או מדרכי הכשרה מקצועית תועיל למשק הישראלי כולו.
4. **חשיבה לטווח ארוך** – איך התיירות תיראה ביום שבו ייפתחו השמיים:
 - א. העדפת תיירות מאורגנת על פני תיירות עצמאית. קל יותר לתחום את התיירות המאורגנת בקפסולות – כאשר ניתן לדעת איפה היה כל תייר, מתי ואפילו עם מי נפגש.
 - ב. פלחי השוק- עידוד פלחי שוק המאפשרים תיירות בקפסולה ופלחי שוק שעבורם התיירות אינה מותרות ובראשם- תיירות צליינית נוצרית ו"תגלית". זאת במקום על תיירות VFR (Visiting Friends and Relatives) וכן תיירות "סוף שבוע" (one break two cities).
 - ג. מספר תיירים כיעד משרד התיירות – Out יעד תעסוקה – In: שינוי היעד הנכסף מ"גידול במספר התיירים" למספר המועסקים שכל תייר "מפעיל" (עידוד תעסוקה). גם שינוי זה מתעדף תיירות מאורגנת על פני עצמאית.
 - ד. יעדי תיירות- תיעודף תיירות (נכנסת ויוצאת) שאינה תלויה תחבורה אווירית או ימית- מחייב חשיבה "מחוץ לקופסה" לגבי תיירות במרחב הגיאוגרפי הקרוב (ירדן, סיני)

- ה. השכלה תיירותית – דגש על תיירות בת השגה, הפעלת תיירות מאורגנת נכנסת, תיירות פנים והמרחב הקרוב, ובאופן כללי – מתן דגש ליעדי פיתוח בר-קיימא כפי שנוסחו על פי האו"ם במסמך SDG¹.
5. פלחי שוק נוספים- חשיבה מחודשת על תיירות עסקית, תיירות מרפא, ובאיזה תנאים אפשר לעודד ולהפעיל מחדש.
6. הכנת תוכנית חוסן לתיירות בישראל – תוכנית מגירה במקרה של משברים (כלכליים, בטחוניים, סביבתיים). אין טעם להכין תוכנית סיוע בכל משבר מחדש, כפי שהיה אחרי מלחמת לבנון השנייה, מבצע צוק איתן וגם כעת. יש להגיע ערוכים למשבר הבא. בהקשר זה, כדאי לכלול מבעוד מועד את תשתיות התיירות (בתי מלון, מרכזי כנסים) בהיערכות למשק לשעת חירום.

מבוא

ענף התיירות הוא ענף רחב הכולל כמה מגזרים: תעופה (כולל חברות תעופה, שדות תעופה ושיירות נלווים), מלונות וצורות אירוח אחרות (כגון דירות להשכרה לטווח קצר, צימרים, אכסניות ואתרי קמפינג), מסעדות, אטרקציות (טבעיות ומעשה ידי אדם, אתרי דת ומורשת, מוזיאונים, פארקי שעשועים, מרכזי מבקרים, ושמורות טבע), אמצעי תחבורה יבשתית (הסעות ואוטובוסים), ושורה ארוכה של מתווכים (מדריכי טיולים, מפעילי טיולים, טיולים סוכנים, סוכני נסיעות מקוונים, חברות ביטוח וכו').

תעשיית התיירות העולמית היא ענף כלכלי חשוב שתרומתו לתוצר המקומי הגולמי הכלל-עולמי מגיעה לכדי 10%,² ובמדינות רבות יש לענף זה השפעה מכרעת על הכלכלה והתעסוקה. בשבוע האחרון של חודש מארס 2020, צפה ארגון התיירות העולמי ירידה של 20%-30% בתיירות העולמית, בהשוואה לשנת 2019. בחודש אפריל כבר התפשטה בהלת הקורונה לכלל העולם והתיירות העולמית נעצרה כמעט לחלוטין. בחודש זה דיווח ארגון התיירות העולמי כי 96% מיעדי התיירות בעולם הנהיגו הגבלות על התיירות.

התרומה הכלכלית של ענף התיירות בישראל מוערכת ב-5.9% מהתמ"ג³ וההכנסה מהתיירות למשק הישראלי הייתה בשנת 2019 כ-22 מיליארד ש"ח.⁴ חלקו של הענף בכוח העבודה בישראל עומד על 6%, כאשר נכללים בו מגזרים עקיפים ותורמים. מספר המועסקים הישירים בתיירות בישראל נאמד ב-140 אלף לערך (מספר זה כולל כ-50 אלף עובדי מלונאות, לפי נתוני הלמ"ס, מורי דרך, סוכני נסיעות ומארגני תיירות נכנסת, וכן עובדים בשרותי הסעדה, מסחר ואחרים שניתן לזקוף חלקית לזכות התיירות). ישנם מעגלים נוספים של מועסקים בתיירות, אשר נאמדים כמעט ביחס של עובד עקיף אחד לכל עובד ישיר, כך שבסך הכול התעסוקה המושפעת מתיירות נאמדת ב-270 אלף מועסקים לערך.⁵

בישראל כ-430 בתי מלון (כולל מלונות סגורים עונתיות), ובהם כ-56 אלף חדרים. התפלגות חדרי המלון בריכוזים העיקריים הינה: 11,023 חדרי מלון באילת, 11,125 בירושלים, 8,786 בתל-אביב-יפו, בטבריה 4,567 חדרים ובאזור ים המלח 4,054 חדרי מלון.⁶ בנוסף, בערים אחדות קיים מספר רב של דירות המושכרות באמצעות חברת Airbnb – לפחות 8,800 בתל אביב ו-2,800 בירושלים.⁷

¹ https://www.gov.il/he/departments/topics/sustainable_development_goals

² <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/world-travel-coronavirus-covid19-jobs-pandemic-tourism-aviation>

³ <https://knoema.com/atlas/Israel/topics/Tourism/Travel-and-Tourism-Total-Contribution-to-GDP/Contribution-of-travel-and-tourism-to-GDP-percent-of-GDP>

⁴ מכתב מנכ"ל משרד התיירות למנכ"ל משרד הבריאות מיום 14.4.2020

⁵ נתוני אגף המידע במשרד התיירות, 10.5.2020

⁶ תיירות לישראל, דוח סטטיסטי 2019

⁷ <https://www.themarker.com/misc/article-print-page/.premium-1.6883512>

בשנת 2019 הגיעה התיירות הנכנסת לישראל לשיא של כ-4.9 מיליון תיירים ומבקרים.⁸ התיירות הנכנסת לישראל מתפרסת, פחות או יותר, על פני השנה כולה, ושיאה בחודשי החורף (אוקטובר-נובמבר ומארס-אפריל), ואילו תיירות הפנים מתרכזת בעיקר בחודשים ספטמבר ויולי-אוגוסט.⁹ אולם בחודש מארס 2020 כבר חלה ירידה של 81% בכניסות התיירים לעומת שנת 2019 והתיירות הנכנסת התפוגגה לחלוטין, כאשר בחודש אפריל הגיעו לישראל 600 תיירים בלבד!

התיירות היא ענף למוד משברים אשר מידי כמה שנים סופג מכה קשה עקב מלחמות, אסונות טבע, אירועי טרור, משברים פיננסיים, ועוד. אולם, משבר הקורונה שנחת על העולם כולו בראשית שנת 2020 שונה מכל משבר קודם בהיקף הפגיעה שלו בענף התיירות, בחומרת הפגיעה בתיירות ובפרק הזמן שיידרש לענף, ככל הנראה, להתאושש ממשבר זה. משבר הקורונה הביא בתוך פרק זמן קצר ביותר לעצירה כמעט מוחלטת של התיירות העולמית. מחקר זה מדגים את ייחודיותו של משבר הקורונה לעומת משברי תיירות אחרים בישראל וברחבי העולם.

מחקר זה מתאר את תהליך הקריסה של ענף התיירות, משווה אותו לאירועים משבריים מהעבר ומשרטט אסטרטגיות יציאה ישימות הלוקחות בחשבון את היקף הפגיעה, איטיות היציאה מהמשבר, שינויים עתידיים בתיירות, וכן את התרחשותם האפשרית של משברים עתידיים.

המחקר עורך השוואה מקפת בין מאפייני התיירות בישראל ובאיטליה – מדינת תיירות מובהקת. בניגוד לאיטליה, שנקטה צעדים מידיים לבלימת הפגיעה בתיירות החשובה כל כך לכלכלתה, מדינת ישראל, למרות ניסיון העבר שלה ממשברי התיירות במהלך מלחמת לבנון השנייה ומבצע "צוק איתן", לא השכילה להסיק מסקנות אופרטיביות ממשברי העבר ולא פיתחה אסטרטגיה ליציאה ממשברי תיירות. אסטרטגיה כזאת יכלה לסייע למדינת ישראל להתמודד מהר יותר וביתר יעילות עם המשבר הנוכחי בתיירות. לפיכך, מחקר זה מציע כמה כיווני פעולה לפיתוח אסטרטגיות יציאה ממשברי תיירות בישראל.

בנוסף, מחקר זה מתאר את ההמלצות של ארגון התיירות העולמי UNWTO להתמודדות עם משברי תיירות בכלל ועם משבר הקורונה בפרט, ובוחן את יישומן או אי-יישומן של המלצות אלה במדינות שונות בעולם.

⁸ כניסות מבקרים, דוח סטטיסטי 2020, משרד התיירות

⁹ תיירות לישראל, דוח סטטיסטי 2017

פרק א – קריסת ענף התיירות

א.1. משבר הקורונה בכלל העולם

משבר הקורונה הביא בתוך פרק זמן קצר ביותר לעצירה כמעט מוחלטת של התיירות העולמית. בתחילת פברואר 2020 היה המשבר מוגבל עדיין לאזורים מסוימים בעולם, בעיקר סין, תאילנד וכמה יעדים נוספים בדרום מזרח אסיה. תאילנד דיווחה כבר בתחילת פברואר על צפי לאובדן הכנסות בגובה 10 מיליארד דולר במחצית הראשונה של השנה.¹⁰ לעומת זאת, יעדי תיירות אחרים בעולם, כמו זנזיבר, דרום אפריקה ומקסיקו, קיוו עדיין בשלב זה של המשבר להרוויח מהסטת התנועה לעברם. בישראל, גברה ההתעניינות בתיירות הפנים בקרב ישראלים שביטלו את נסיעותיהם ליעדים מוכי הקורונה.¹¹ כבר בחודש זה נדרשו ישראלים ששבו מאזורי הקורונה להימצא בבידוד של שבועיים ימים.

במהלך חודש מארס התפשטה הקורונה לעוד יעדי תיירות רבים בעולם, ובמקביל חלה החמרה בהגבלות שהטילו מדינות רבות, על התיירות הנכנסת, כמו גם על יציאת תושבים מקומיים לחו"ל. בשבוע האחרון של חודש מארס 2020, צפה ארגון התיירות העולמי ירידה של 20%-30% בתיירות העולמית, בהשוואה לשנת 2019, שמשמעה אובדן הכנסות בגובה 300-450 מיליארד דולר.¹²

המועצה העולמית לנסיעות ותיירות (The World Travel and Tourism Council) הזהירה בחודש מארס מאובדן של כ-50 מיליון מקומות עבודה בענף התיירות העולמי, כאשר הפגיעה העיקרית צפויה להיות באסיה (כ-30 מיליון מקומות עבודה), באירופה (7 מיליון מקומות עבודה), ובאמריקה (5 מיליון מקומות עבודה). המועצה גם חזתה במועד זה שיידרשו לתיירות העולמית לפחות 10 חודשים להתאושש מהמשבר.¹³

בחודש אפריל כבר התפשטה בהלת הקורונה לכלל העולם והתיירות העולמית נעצרה כמעט לחלוטין. בחודש זה דיווח ארגון התיירות העולמי כי 96% מיעדי התיירות בעולם הנהיגו הגבלות על התיירות, באחד

¹⁰ <https://www.mako.co.il/news-channel12?subChannelId=720845fc7046f610VgnVCM200000650a10acRCRD&vcmid=3b76ad496db10710VgnVCM200000650a10acRCRD>

¹¹ <https://www.mako.co.il/news-channel12?subChannelId=05e845fc7046f610VgnVCM200000650a10acRCRD&vcmid=4a5c73a6dde50710VgnVCM200000650a10acRCRD>

¹² <https://www.unwto.org/news/international-tourism-arrivals-could-fall-in-2020>

¹³ <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/world-travel-coronavirus-covid19-jobs-pandemic-tourism-aviation>

מהאמצעים הבאים או בשילוב שלהם : סגירה חלקית או מלאה של הגבולות בפני תיירים, סגירה ממוקדת לתיירים המגיעים מיעדים מסוימים או שעברו בטיסות המשך ביעדים מסוימים, השעיה חלקית או מלאה של טיסות, מהלכים שונים, כגון : דרישת בידוד למגיעים ליעד, אישורים רפואיים, ביטול ויזות, מדידות חום ועוד.¹⁴

איגוד נסיעות העסקים הבינלאומי (GBTA) דווח בחודש אפריל כי נסיעות העסקים לכלל העולם פסקו כמעט לחלוטין, ואילו חברת המחקר STR האמריקנית דיווחה כי תפוסת המלונות בארה"ב בשבוע שנגמר ב-11 באפריל ירדה ב-70% לעומת השבוע המקביל ב-2019 – ל-21% בלבד. ההכנסה לחדר פנוי במלונות, אחד הממדים העיקריים לרווח, ירדה ב-84% ל-15.61 דולר בלבד. מדובר בירידות החדות ביותר שנמדדו על ידי חברת הייעוץ מאז תחילת המדידה ב-1987.¹⁵

בקוריאה, דווח כי ענף התיירות המקומי הפסיד עד השבוע השלישי של חודש אפריל 1.9 מיליארד דולר. נמל התעופה INCHEON בקוריאה שהוא ה-HUB הגדול ביותר בקוריאה ספג ירידה של 95% בפעילות.¹⁶

ביום שלישי הראשון בחודש ינואר, נערכו ברחבי העולם 113,120 טיסות, ואילו באותו יום בשבוע באפריל ירד מספרן ל-26,773 טיסות בלבד, כאשר נתון זה כולל לא מעט הטסות ציוד חירום ומטען. בשבוע האחרון של חודש מארס נרשמה ירידה של 63% במספר הטיסות ביחס לאותו שבוע בדיוק ב-2019.¹⁷

ארגון התעופה העולמי, IATA, דיווח כבר באמצע חודש אפריל 2020 על אובדן הכנסות של 314 מיליארד דולר, המשקף נפילה חזויה של 55% בהכנסות ממכירת כרטיסי טיסה השנה לעומת 2019, וצניחה של 48% בתעבורה האווירית.¹⁸ גם הסוכנות לבטיחות תעופה (TSA) בארה"ב דיווחה באמצע אפריל על צניחה של 95% בכמות הנוסעים לעומת התקופה המקבילה אשתקד (100 אלף נוסעים בסופ"ש השני של אפריל, לעומת 2.1 מיליון באותו סופ"ש בשנת 2019).¹⁹

¹⁴ <https://moderndiplomacy.eu/2020/04/20/covid-19-response-96-of-global-destinations-impose-travel-restrictions/>

¹⁵

https://www.themarker.com/wallstreet/1.8788195?utm_source=Web_Share&utm_medium=Whatsapp&utm_campaign=Share

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=OJpp2S6XgHA>

¹⁷ [https://www.mako.co.il/news-money/2020_q2/Article-](https://www.mako.co.il/news-money/2020_q2/Article-f178b4330257171027.htm?utm_source=AndroidNews12&utm_medium=Share)

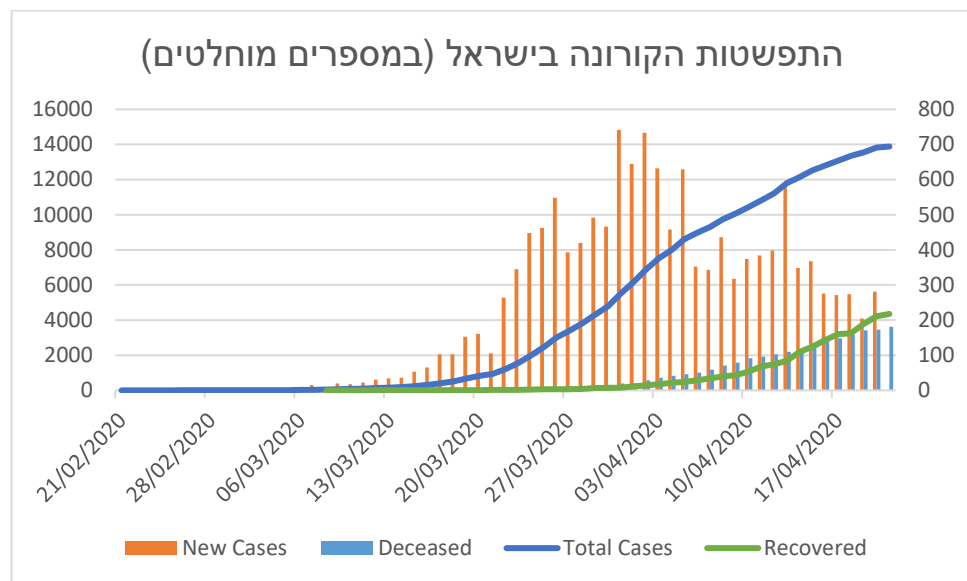
[f178b4330257171027.htm?utm_source=AndroidNews12&utm_medium=Share](https://www.mako.co.il/news-money/2020_q2/Article-f178b4330257171027.htm?utm_source=AndroidNews12&utm_medium=Share)

¹⁸ <https://www.themarker.com/wallstreet/1.8766147>

¹⁹ <https://www.haaretz.co.il/travel/1.8762824>

א.2. משבר הקורונה בישראל

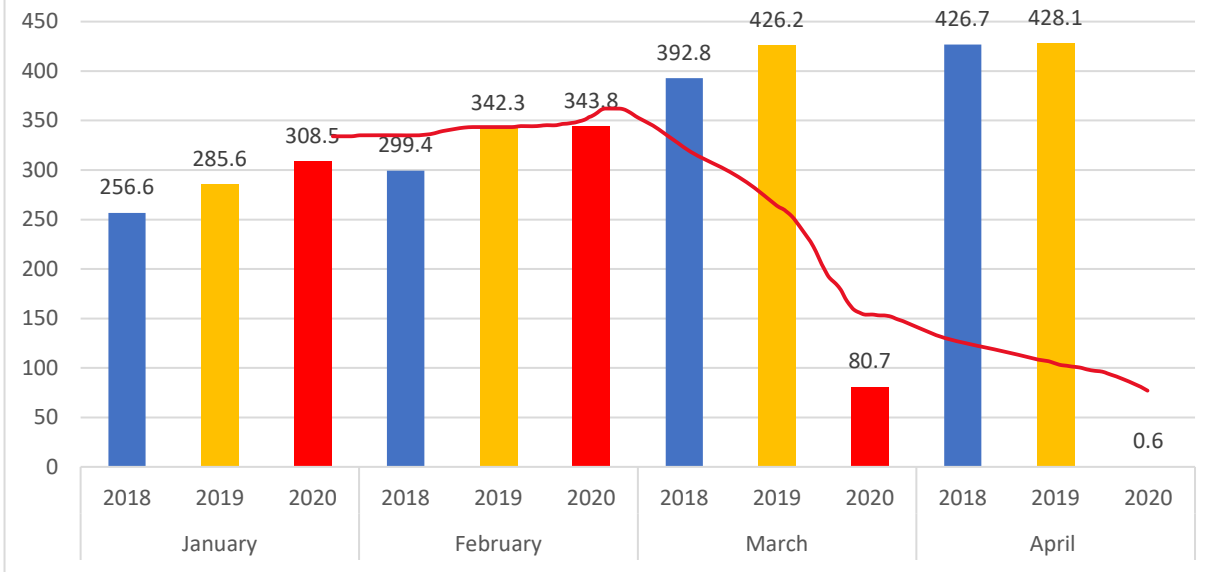
משבר הקורונה החל לתת את אותותיו בתיירות לישראל לקראת סוף חודש פברואר 2020. מרתון תל אביב התקיים עדיין כרגיל, אך תיירים מחו"ל יכלו לצפות בו אך לא להשתתף בו. באמצע חודש מארס הוטל סגר כמעט מלא על האוכלוסייה בישראל.

מחודש מארס ואילך החלה ירידה תלולה בתיירות הנכנסת, כאשר תחילה נעצרה כניסת תיירים ממוקדי התפרצות המחלה, כגון סין, קוריאה ואיטליה, ובאמצע החודש הורחב איסור הכניסה לכלל התיירות הנכנסת, למעט ישראלים חוזרים או ישראלים ויהודים המתגוררים בחו"ל.

נתוני כניסות התיירים לישראל מצביעים בחודשים ינואר-מארס 2020 על צניחה של 30%, אולם כמובן שמרבית הירידה הייתה בחודש מארס (81% לעומת שנת 2019). עיקר הירידה בתיירות בהשוואה לשנת 2019 הייתה מדרום-מזרח אסיה (-92% בחודש מארס 2020), אך גם משאר העולם היו הנפילות בחודש מארס בסביבות ה-80%. מאמצע חודש מארס ואילך התפוגגה התיירות הנכנסת לחלוטין ובחודש אפריל הגיעו לישראל 600 תיירים בלבד! הגרף והטבלה להלן ממחישים היטב את תמונת המצב הזו:

כניסות תיירים לישראל (באלפים)

כניסות תיירים לישראל בחודשים ינואר-מארס, בשנים 2018-2020 (באלפים)

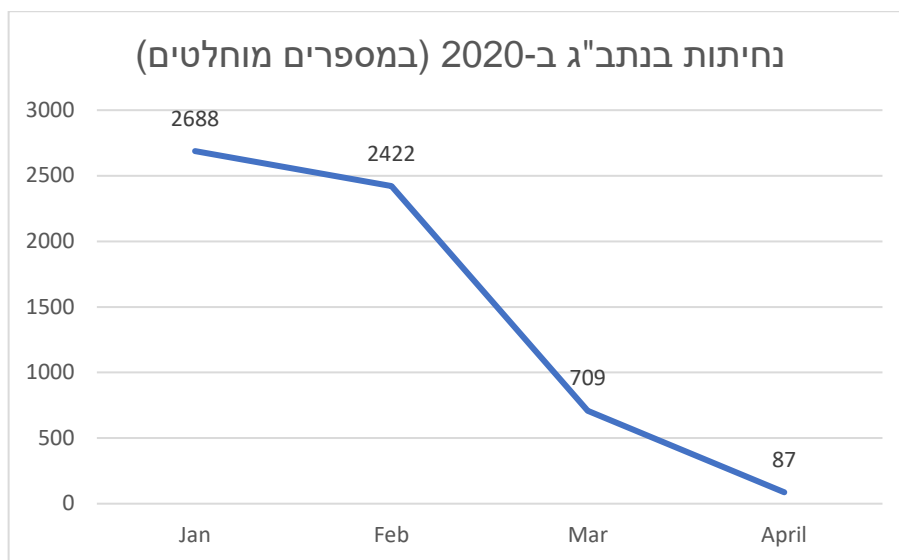
	January			February			March			January-March			% change	
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2020/18	2020/19
GRAND TOTAL	256.6	285.6	308.5	299.4	342.3	343.8	392.8	426.2	80.7	948.8	1054.1	733	-23%	-30%
ASIA – total	31.4	39.7	39.5	37.8	49.2	33.4	39.5	53.5	5.9	108.7	142.4	78.8	-28%	-45%
ASIA (FAR EAST)	23.5	32.4	32.8	30.3	43.4	26.7	30.5	45.8	3.8	84.3	121.6	63.4	-25%	-48%
AFRICA – total	1.9	4.1	5.9	2.5	3.5	3.6	5.1	5.9	1.1	11	13.5	10.6	-4%	-21%
EUROPE – total	137.8	150.8	165.2	179.8	203.6	211.8	232.8	249.2	46.3	551	603.6	423.2	-23%	-30%
TOTAL CIS	34.2	30.6	34.1	35.9	35.5	30.4	49.7	52.1	13.6	115.2	118.2	89.3	-22%	-24%
AMERICA – total	79.7	85.3	93.3	77.1	83.3	92.3	109.3	113.7	26.6	266.1	282.3	212.2	-20%	-25%
CENTRAL & SOUTH AMERICA	12.5	13.7	16	11.9	11.9	13.6	9.9	10	2.2	34.3	34.8	26.6	-22%	-24%
OCEANIA – total	2.9	3.5	3.8	1.7	2.2	2.2	3.8	3.3	0.6	8.4	9	6.6	-21%	-27%

ניתן לראות בטבלה לעיל שחודש ינואר בשנת 2020 התחיל בעליות נאות מאוד בתיירות הנכנסת, כאשר גם חודש פברואר היה עדיין בסימן עלייה. הקריסה החדה באמצע מארס גרמה בכל זאת לירידה כללית בתיירות הנכנסת ברבעון הראשון של 2020. כצפוי, עיקר הירידות בחודש מארס 2020 היו ממזרח אסיה, שהיה האזור הראשון שכניסת תיירים לישראל הוגבלה ממנו, אולם ההשפעה הפסיכולוגית והתודעתית של המשבר ניכרה באופן מידי גם בארצות המוצא האחרות. כך, למשל, חלה גם מצפון אמריקה ירידה תלולה של 25%, למרות שהכניסה לישראל מאזור זה הותרה כמעט עד סוף חודש מארס.

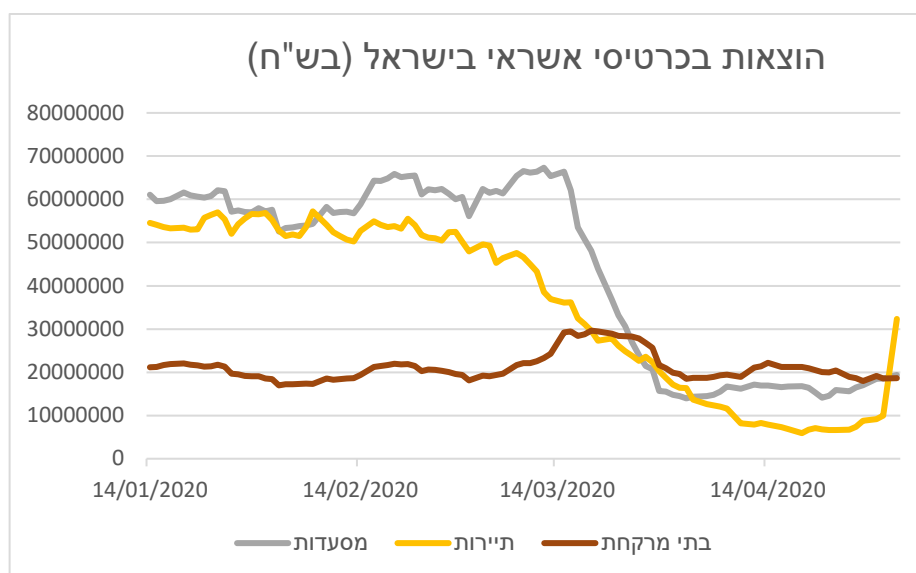
הלינות בבתי המלון נעצרו כמעט לחלוטין באמצע חודש מארס. אין נתונים לגבי היקף הלינות בחודשים מארס-אפריל 2020 מאחר שכמעט כל המלונות שנשארו פתוחים מאמצע חודש מארס ואילך הוכפפו לפיקוד העורף ושימשו לאכסון מבודדי קורונה.

לפי הערכת משרד התיירות²⁰, מעל 90% מהמועסקים הישירים בענף התיירות פוטרו או שוחררו לחל"ת במהלך מארס-אפריל 2020.

במארס 2019 נכנסו ויצאו מישראל 1,693,381 נוסעים לעומת רק 471,703 במארס 2020, כולל נוסעי טיסות החילוץ מרחבי העולם. בשבוע האחרון של מארס נרשמה ירידה של 91% לעומת שנת 2019²¹ ובחודש אפריל נרשמה ירידה של 90.1% במספר הטיסות, וצניחה של 99.5% במספר הנוסעים – זאת בהשוואה לאפריל 2019²². מצב זה משתקף היטב גם בגרף שלהלן:

קריסת הפעילות התיירותית באה לידי ביטוי גם בנתוני חברות האשראי. ההוצאות לשירותי תיירות ולמסעדות צומצמו מאוד, ואילו ההוצאות הרפואיות גדלו, כפי שניתן לראות בגרף הבא:

²⁰ נתוני אגף המידע במשרד התיירות, 10.5.2020

²¹ https://www.mako.co.il/news-money/2020_q2/Article-

²² דו"ח חודשי נמל התעופה בן גוריון, אפריל 2020

סוכני הנסיעות בישראל עשו מאמצים אחרונים לשכנע את הלקוחות להזמין חופשות לעתיד בהנחות ניכרות, אך אמון הציבור ביציבותה של המערכת התיירותית נתערער, וגבר החשש מקריסתן של מפעילי תיירות ומאי-החזר כספים שישולמו להם.²³ עקב הסגר במדינת ישראל, נעצרה בחודש אפריל לחלוטין גם תיירות הפנים, וישראלים שעדיין יצאו בחודש זה לנפוש בפארקים לאומיים אף קיבלו דוחות וקנסות.²⁴ אילת, טבריה וים המלח - יעדים הנשענים מבחינה כלכלית כמעט באופן בלעדי על תיירות – נפגעו באופן קשה ביותר. באילת דווח בחודש אפריל 2020 על סגירה של כמעט כל בתי המלון בעיר ועל נתוני אבטלה של 70%.²⁵ גם בטבריה דווח בחודש אפריל על שיעורי אבטלה גבוהים, לפחות 32%, לעומת 5.7% בחודש ינואר 2020.²⁶ מנתוני למ"ס לחודש אפריל עולה כי 88.3% מעובדי האירוח וההסעדה בישראל הוצאו לחל"ת או פוטרו.²⁷ בסוף חודש אפריל עמד שיעור האבטלה בקרב כלל העובדים בישראל על יותר מ-27%.²⁸

בסוף חודש אפריל, הוחלט בישראל כי בתחילת מאי תאושר פתיחת צימרים ומלונות עם חדרים צמודי קרקע, בכפוף למגמה של אי החמרת התחלואה בארץ וגיבוש תקן תו סגול ביחד עם משרד הבריאות, ובו תנאים להפעלת הצימרים והמלונות בתקופת משבר הקורונה.²⁹ בסוף חודש אפריל גם הודיעו חברות תעופה אחדות על כוונתן לחדש את הטיסות לישראל, בכפוף למגבלות לגבי כניסת נוסעים במדינות היעד השונות, אולם ממשלת ישראל הודיעה שלא תתאפשר כניסת לא-ישראלים למדינה בשלב זה.³⁰

סיכום - ישראל

התיירות בישראל ספגה פגיעה בכל הרמות האפשריות שלה, ובניגוד לענפים אחרים במשק, השיקום שלה יהיה ארוך הרבה יותר והדרגתי מאוד. נראה כי ענף התיירות ספג את הפגיעה הקשה ביותר בשל הקורונה - ירידה של 90-100 אחוז בכל המדדים שנבדקו.

הפגיעה התרחשה בשל סגירת השמיים, סגירת בתי המלון וסגירת האופציות לפעילות תיירותית, ולא בשל בחירה של האוכלוסייה (בניגוד לשירותים אחרים כגון קניות או מסעדות שבהם נותרה עדיין אפשרות לרכישה מהבית). תיירות הנה בין השירותים היחידים אשר אינם ניתנים לרכישה ("טייק אווי") מהבית. עם זאת, ניתן לצרוך אלמנטים מסוימים בתיירות בצורה דיגיטלית, אך מדינת ישראל לא נערכה לכך מראש, בניגוד למדינות אחרות.

²³ <https://www.haaretz.co.il/travel/1.8762824>

²⁴ <https://www.haaretz.co.il/health/corona/premium-1.8784095>

²⁵ מכתב מנכ"ל משרד התיירות למנכ"ל משרד הבריאות מיום 14.4.2020

²⁶ <https://www.israelhayom.co.il/article/753777>

²⁷ https://www.mako.co.il/news-money/2020_q2/Article-0605efb8b2b4271026.htm?utm_source=AndroidNews12&utm_medium=Share

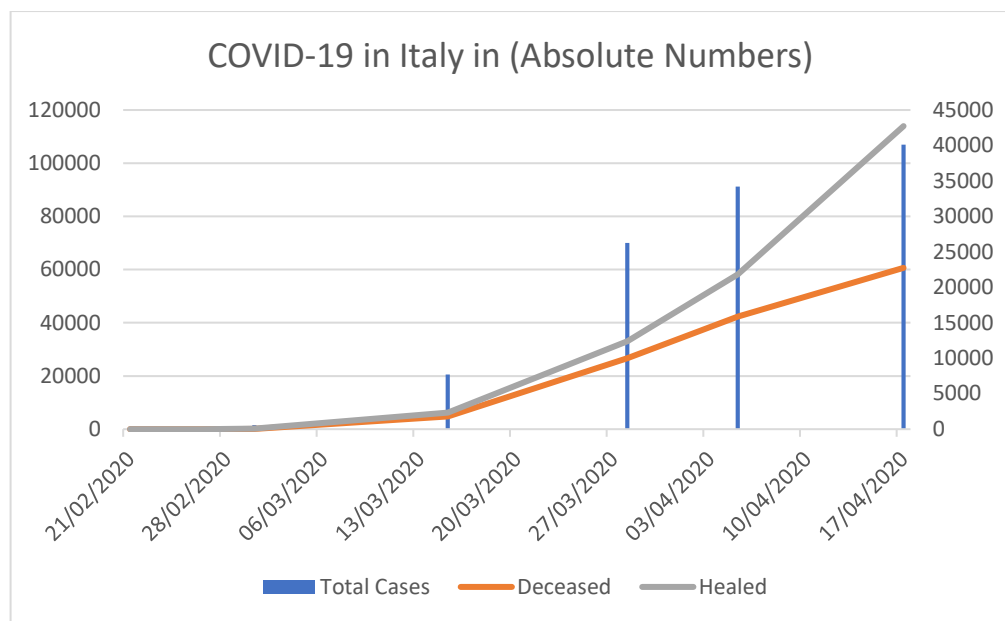
²⁸ <https://www.maariv.co.il/news/israel/Article-761683>

²⁹ https://www.mako.co.il/news-israel/2020_q2/Article-8ea2ca878dbb171026.htm&utm_source=Whatsapp&utm_medium=Share

³⁰ <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001326735>

א.3. משבר הקורונה באיטליה

וירוס הקורונה היכה באיטליה בצורה קשה ביותר. הסימנים הראשונים למחלה נתגלו במדינה זו כבר בסוף חודש ינואר 2020, ובאמצע חודש מארס הייתה המחלה בשיאה. בשבוע האחרון של חודש מאי אובחנו באיטליה 229,327 חולי קורונה, ומספר המתים מהנגיף הגיע בסך הכול ל-32,735.³¹ 22% מתושבי איטליה הם מעל גיל 65 (לעומת 12% בישראל)³² ומרבית התמותה הייתה בקבוצת גיל זו.³³ עם זאת, כמו במדינות רבות אחרות, במהלך חודש מאי החלה ירידה מהירה במספר החולים, ואיטליה החלה בתהליך הדרגתי של שיקום החיים במדינה.

מקור: <https://lab24.ilsole24ore.com/coronavirus/>

איטליה היא מדינת תיירות מובהקת – יעד התיירות החמישי בגודלו בעולם. בשנת 2018 ביקרו בה 62 מיליון תיירים, והצפי לשנת 2020 היה 65 מיליון תיירי חוץ ומספר דומה של תיירי פנים³⁴ - כמספר תושבי המדינה. תלותה של מדינה זו בתיירות מתבטאת בכך ש-11.8% מהתוצר הלאומי הגולמי שלה מגיעים מהתיירות³⁵ (לעומת 5.9% בישראל וכ-10% בכלל העולם – ר' לעיל).

איטליה מדורגת במקום הראשון באירופה מבחינת היצע מתקני האכסון שלה – עם 33,000 בתי מלון ועוד 183,000 אפשרויות אכסון אחרות, ובסה"כ יותר מ-5 מיליון מיטות³⁶. מספר לינות התיירים במדינה זו

³¹ <https://covid19.who.int/region/euro/country/it>

³² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/it.html>

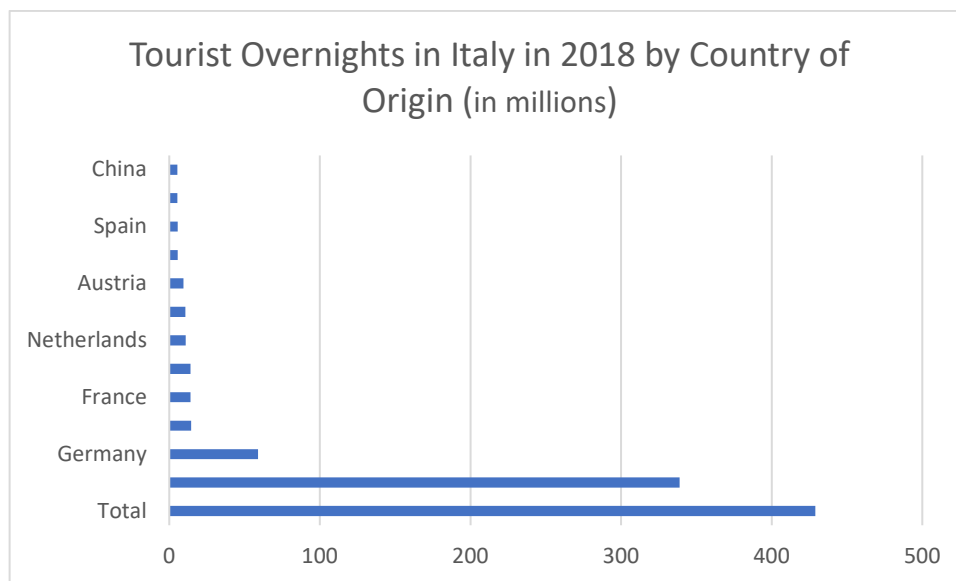
³³ <https://www.statista.com/statistics/1106372/coronavirus-death-rate-by-age-group-italy/>

³⁴ <https://blog.euromonitor.com/italy-in-crisis-as-tourism-demand-collapses-amid-coronavirus-pandemic/>

³⁵ OECD Tourism Trends and Policies 2018, <https://doi.org/10.1787/tour-2018-en>

³⁶ <https://www.istat.it/it/archivio/242017>

הגיע בשנת 2018 ל-429 מיליון, כאשר 79% מהלינות היו של תיירי חוץ, מרביתם מאירופה (מתוכם 27% מגרמניה, ואחריה בהפרש ניכר: ארה"ב, צרפת ובריטניה). ר' גרף להלן.

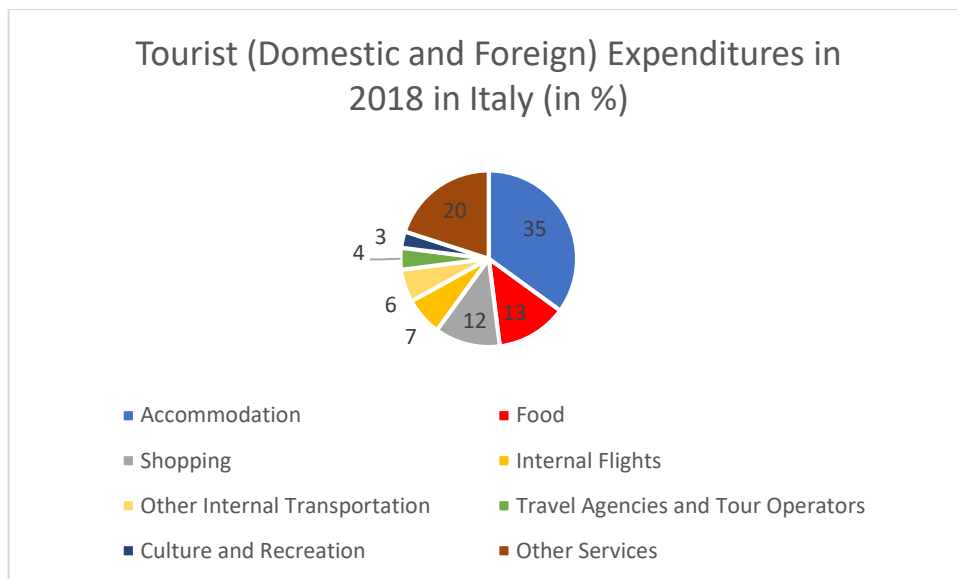

מקור: <https://www.touringclub.it/notizie-di-viaggio/coronavirus-quali-le-conseguenze-per-il-turismo-in-italia>

איטליה משופעת באטרקציות תיירותיות, עם זאת כ-54% מהכנסותיה מתיירות מיוחסות לביקורים במחוזותיה הצפוניים -אלה שנפגעו קשה ביותר ממגפת הקורונה. איטליה נהנית מנתח נכבד מתיירות הקרוזים בים התיכון, כאשר 8 מתוך 20 הנמלים המתוירים ביותר בים התיכון מצויים באיטליה.

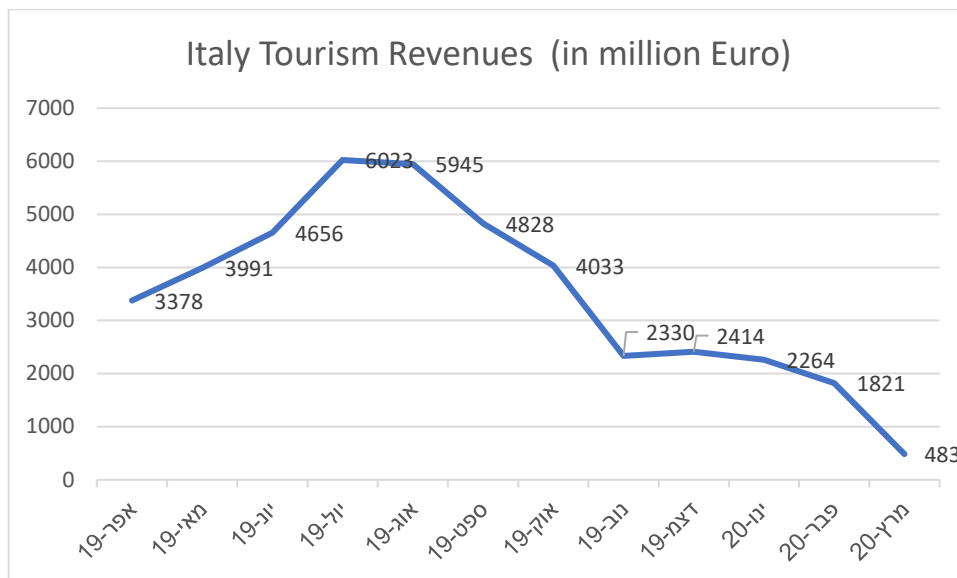
ההכנסות של איטליה מהתיירות הנכנסת בלבד נאמדו בשנת 2018 ב-48 מיליארד אירו, אולם יש להכפיל נתון זה ב-2, מאחר שתיירות הפנים באיטליה אחראית ל-57% מכלל ההכנסות מתיירות במדינה זו, ומכאן חשיבותה הרבה³⁷. בגרף להלן מוצג אומדן משולב של פילוח ההוצאה של תיירות הפנים והתיירות הנכנסת באיטליה:

³⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-reports/-/KS-FT-19-007>

מקור : <https://www.touringclub.it/notizie-di-viaggio/coronavirus-quali-le-conseguenze-per-il-turismo-in-italia>

בגרף הבא ניתן לראות הן את חודשי השיא בתיירות באיטליה והן את הצניחה התלולה בהכנסות מתיירות בחודשים פברואר ומארס 2020.

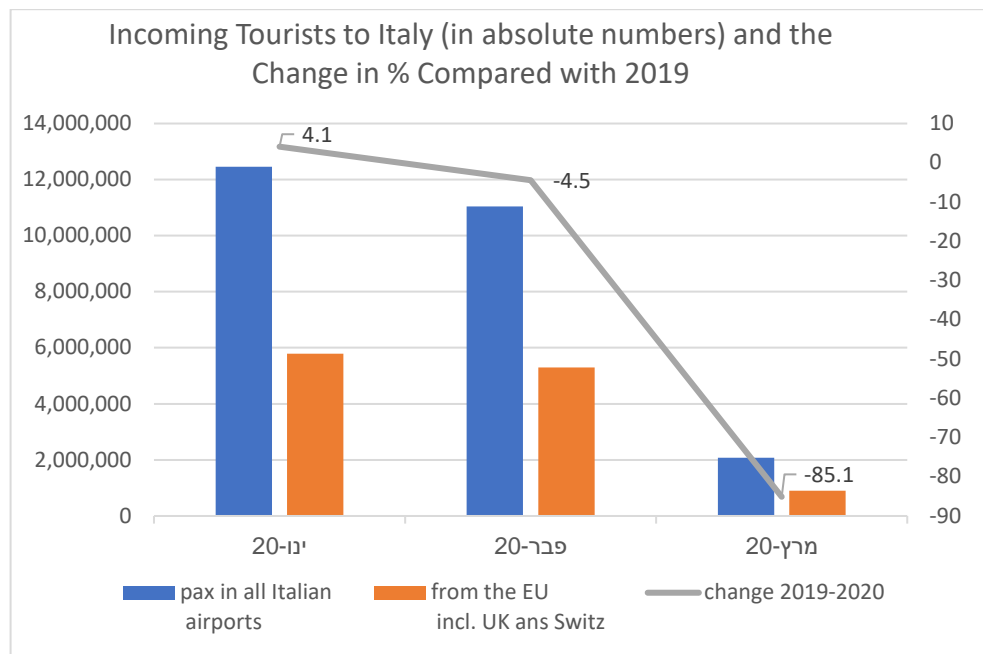
מקור : <https://tradingeconomics.com/italy/tourism-revenues>

עונת השיא של התיירות באיטליה (45% מהתיירות הנכנסת ו-55% מתיירות הפנים) היא בחודשים יוני-אוגוסט.³⁸ מאחר שתיירות, נכנסת בעיקר, מחייבת זמן תכנון מראש, ברור שהאי-ודאות בחודש מאי 2020 תפגע קשות בתיירות לאיטליה בשנה הנוכחית, אם לא מעבר לכך.

הידרדרות המשבר במדינה בחודש מארס שיתקה לחלוטין את התיירות, לאחר שבתחילת חודש זה הוטל עוצר כמעט מוחלט על מרבית המדינה.³⁹ הסיקור העולמי של ספינת הקרוזים Diamond Princess (למרות שספינה זו לא הפליגה בים התיכון) פגע קשות בתדמית של שוק הקרוזים החשוב כל כך לתיירות לאיטליה.

עיקר הפגיעה בתיירות באיטליה התרחשה במחוזות הצפוניים. מחוזות אלה מתויירים יותר, ודאי בתקופת החורף, הודות לאתרי הסקי שבהם, אך גם התיירות העסקית מתרכזת במחוזות אלה. הפגיעה בהם כפולה משום שמרבית מקרי הקורונה התרכזו באזורים אלה. בדרום איטליה, לעומת זאת, אין כמעט תיירות בתקופת החורף, לא עסקית ולא אחרת, כך שאזור זה נפגע פחות. מאידך, המחוזות הדרומיים, שפחות נפגעו מנגיף הקורונה, עלולים לשלם את מחיר קריסת התיירות בהמשך, והתאוששותם צפויה להיות איטית יותר יחסית לצפון העשיר.

כאמור לעיל, חודשי השיא בתיירות לאיטליה הם בתקופת הקיץ, אולם בשנה רגילה נוחתים בשדות התעופה באיטליה גם בראשית השנה כ-12 מיליון נוסעים בחודש. בגרף הבא ניתן לראות את תחילת הירידה בתעופה לאיטליה בפברואר 2020, ואת הקריסה הכמעט מוחלטת בחודש מארס. בהקשר זה יש לציין גם שכבר בתחילת אפריל נזקקו חברות התעופה Alitalia ו-Air Italy לסיוע ממשלתי דחוף⁴⁰

³⁸ <https://www.touringclub.it/notizie-di-viaggio/coronavirus-quali-le-conseguenze-per-il-turismo-in-italia>

³⁹ <https://www.pharmaceutical-technology.com/features/covid-19-italy-coronavirus-deaths-measures-airports-tourism/>

⁴⁰ <https://www.unwto.org/covid-19-measures-to-support-travel-and-tourism>

מקור : <https://www.bancaditalia.it/statistiche/index.html>

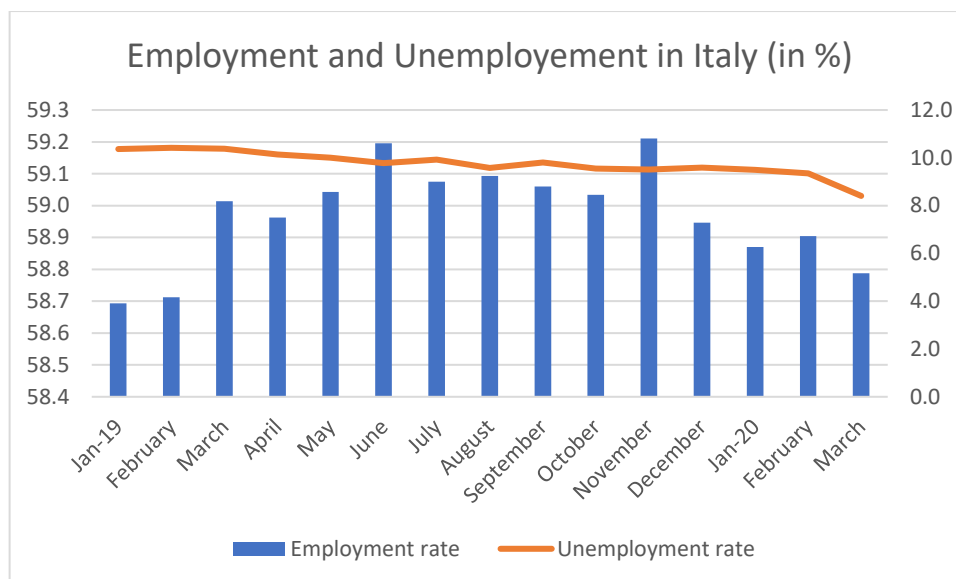
מספר המועסקים באיטליה בתעשיית התיירות הוא הגבוה ביותר בכל האיחוד האירופי ועמד בשנת 2018 על 4,206,857 מועסקים⁴¹. התגובה של איטליה לבעיית התעסוקה בעקבות משבר הקורונה הייתה שונה מאוד מזו של ישראל. בעוד שבישראל הוצאו עובדים רבים לחל"ת (כ-90% בענף התיירות), הרי שבאיטליה נמנעו פיטורים המוניים בזכות הסכמי "רשת ביטחון" המכסה את תשלום המשכורות לצורך המשך ההעסקה של העובדים⁴². בנוסף, איטליה דיווחה בתחילת אפריל 2020 לארגון התיירות העולמי על צעדים נוספים שנקטה לסיוע לענף התיירות: סיוע פיננסי לחברות Alitalia ו-Air Italy, קצבה לכלל העובדים, ובכלל זה לעובדים בענף התיירות וסיוע פיננסי למוזיאונים, אתרי תיירות, מארגני פסטיבלים ומארגני תיירות⁴³.

היציבות בתעסוקה באיטליה מוצגת בגרף להלן של כלל התעסוקה והאבטלה במדינה זו :

⁴¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-reports/-/KS-FT-19-007>

⁴² <https://www.mondaq.com/italy/employee-benefits-compensation/907294/covid-19-coronavirus-employer-faqs>

⁴³ <https://www.unwto.org/covid-19-measures-to-support-travel-and-tourism>

מקור : <https://www.bancaditalia.it/statistiche/index.html>

סיכום – איטליה

כלכלתה של איטליה תלויה הרבה יותר בתיירות, בהשוואה לישראל – הן מבחינת תרומת התיירות לתמ"ג והן מבחינת מספר המועסקים בתיירות. לפיכך, למרות שאיטליה חוותה את משבר הקורונה בצורה הקשה ביותר באירופה, היא הגישה סיוע מידי לתעשיית התיירות במטרה לשמר את כושר הפעולה שלה ליום שאחרי.

בתחילת יוני 2020 הסירה איטליה את ההגבלות על תיירות נכנסת מ-26 מדינות האיחוד האירופי, מאזור Schengen, מבריטניה וממדינות נוספות, ובוטלה חובת הבידוד לתיירים ממדינות אלה. במקביל, בוטלה גם חובת הבידוד על איטלקים השבים ממדינות אלה⁴⁴.

⁴⁴ <https://www.thelocal.it/20200603/who-is-allowed-to-travel-to-italy-from-june-3rd>

4. סיכום - השוואה בין ישראל לאיטליה

הערות	איטליה	ישראל	
	60.3 מיליון	8.8 מיליון	אוכלוסייה
נתוני סוף מאי 2020	229,327	⁴⁵ 17,071	מספר חולי קורונה
נתוני סוף מאי 2020	32,735	⁴⁶ 285	מספר המתים מקורונה
הנתון באיטליה לא כולל מבקרים	62 מיליון (2018)	4.9 מיליון (2019)	כניסות תיירים ומבקרים
	11.8%	5.9%	תרומת התיירות לתמ"ג
	כ-350 מיליארד ₪ (2018)	כ-22 מיליארד ₪ (2019)	הכנסות מתיירות
	33,000	430	מספר בתי המלון
כולל חדרי אירוח	מעל 5 מיליון	כ-70,000	מספר המיטות
	4.2 מיליון	270,000	מספר המועסקים בתיירות (ישיר ועקיף)
	יוני-אוגוסט	אוקטובר-נובמבר, מארס-אפריל	עונות עיקריות של תיירות נכנסת
	יוני-אוגוסט	ספטמבר, יולי-אוגוסט	עונות עיקריות של תיירות פנים
	תחילת מארס 2020	אמצע מארס 2020	הטלת סגר עקב הקורונה
	אין נתונים	-81%	כניסות תיירים בחודש מארס 2020 לעומת מארס 2019
	-85% לערך	-90% לערך	טיסות נכנסות במארס 2020 לעומת מארס 2019
	נמנעו פיטורים המוניים בזכות הסכמי "רשת ביטחון" המכסה את תשלום המשכורות לצורך המשך ההעסקה של העובדים	מעל 90% מהמועסקים הישירים פוטרו או שוחררו לחל"ת במהלך מארס-אפריל 2020	פיטורים בענף התיירות כתוצאה ממשבר הקורונה
	הוענק סיוע פיננסי לחברות Alitalia ו-Air	פיטורים חל"ת לעובדים באל על, ישראל וארקיע.	המצב של חברות התעופה המקומיות

⁴⁵ <https://www.haaretz.co.il/health/corona/1.8884962>

⁴⁶ <https://www.haaretz.co.il/health/corona/1.8884962>

	Italy כבר בתחילת אפריל	בתחילת יוני טרם אושר סיוע לתעופה	
	כ-6% בחודש מארס 2020 (לעומת 8% במארס 2019!)	יותר מ-27% מובטלים בסוף חודש אפריל 2020	אבטלה בכלל המשק כתוצאה ממשבר הקורונה
המתווה בישראל לבתי המלון נבנה על פי המודל של משבר "צוק איתן", אך טרם יושם בפועל ביוני 2020.	<ul style="list-style-type: none"> קצבה חודשית לכלל העובדים, ובכלל זה לעובדים בענף התיירות סיוע פיננסי למוזיאונים, אתרי תיירות, מארגני פסטיבלים ומארגני תיירות. 	<ul style="list-style-type: none"> תשלום דמי אבטלה למקצת העובדים במשק. פיצוי לעסקים קטנים על אובדן הכנסות הוצע מתווה סיוע לבתי מלון: סיוע בשיפוצים, סיוע בתשלומי ארנונה (לבית מלון שמקורן של 25% מההכנסות שלו בשנה הקודמת בתיירות נכנסת ושחווה ירידה של 20% בהכנסות. 	צעדים נוספים של הממשלה לטיפול במשבר התיירות
ההקלות בישראל – מחודש מאי ואילך ההקלות באיטליה – מחודש יוני ואילך	<ul style="list-style-type: none"> הסרת ההגבלות על טיסות נכנסות מרוב מדינות אירופה וביטול חובת הבידוד לתיירים ממדינות אלה 	<ul style="list-style-type: none"> גיבוש "תו סגול" לתקנות בריאות במתקני תיירות אישור פתיחה מוגבלת של בתי מלון וצימרים אישור ביקורים מוגבלים בפארקים ובשמורות טבע 	אסטרטגיות יציאה ממשבר התיירות

		<ul style="list-style-type: none">• בתחילת יוני, טרם נפתחו השמיים לתיירות נכנסת ולא בוטלה חובת הבידוד על השבים מחו"ל	
--	--	--	--

פרק ב' – משבר הקורונה כתופעה ייחודית בהשוואה למשברים קודמים בתיירות

ככלל, משברים קודמים בענף התיירות התאפיינו תמיד בתיחום המוגדר שלהם. רעידות אדמה, שִׁטפונות, אירועי טרור ואפילו התפרצות של מגפה התרחשו באזור גיאוגרפי מסוים וואו בטווחי זמן מוגדרים (בדרך כלל של שבועות ספורים). בתקופת המשבר, חלה ירידה ניכרת בתנועת התיירות ליעד הספציפי, ואילו יעדים סמוכים נפגעו פחות או לא נפגעו כלל. לדוגמה: פיגועי הטרור באזור הפירמידות לא פגעו אנושות בתיירות לחופי סיני.

משבר הקורונה שונה באופן מהותי ממשברים קודמים בהיותו משבר תדמיתי וכלל-עולמי, שאינו תחום לאזור גיאוגרפי מסוים, ואף טווח הזמן שלו מתפרש על פני חודשים ארוכים ואין כל אפשרות לדעת בשלב זה מהו מועד הסיום שלו.

בניגוד למרבית המשברים האחרים, משבר הקורונה אינו ספציפי רק ליעד הביקור, אלא מושפע באופן דומה גם מנקודת המוצא של התייר. כך, בשל משבר הקורונה:

- תיירים נמנעים לבקר ביעד מסוים. לדוגמה, ביטול נסיעות לדרום-מזרח אסיה בינואר 2020.
- וואו נאסר על תיירים מנקודת מוצא מסוימת לבקר ביעד מסוים. לדוגמה, איסור על כניסת תיירים לישראל ממדינות מסוימות בפברואר-מארס 2020.
- וואו תיירים מנקודת מוצא מסוימת מנועים לצאת ממנה לחו"ל. לדוגמה, הסגר הכללי שהוטל על אזרחי ישראל באמצע מארס 2020.
- וואו תיירים אינם יכולים להגיע ליעד בשל ביטול טיסות.
- וואו תיירים אינם יכולים לבלות ביעד בשל סגירת בתי המלון והאטרקציות.

בניגוד מוחלט למשברים קודמים, משבר הקורונה חולל שינוי מידי ומהותי בכל מרכיבי המוצר התיירותי, ובכלל זה: אופן רכישת המוצר, אמצעי התחבורה, אמצעי האכסון, אופן הביקור ביעד ואף התנהגות המבקרים עצמם. מקצת השינויים כבר פורסמו ברבים ואחרים יתבררו בהמשך, אולם בשלב זה כבר ניתן לקבוע בוודאות שהמוצר התיירותי בשנים הקרובות יהיה שונה מאוד מכפי שהיה בעבר. להלן כמה דוגמאות:

- הרשמה מראש לחלק ממרכיבי המוצר התיירותי
- בדיקות בריאות בשדות התעופה
- נוהלי בריאות באמצעי התחבורה השונים
- חיטוי והפרדה פיסית במתקני אכסון
- הגבלת מספר המבקרים באתרים
- מיגון אישי של התיירים ושל עובדי התיירות

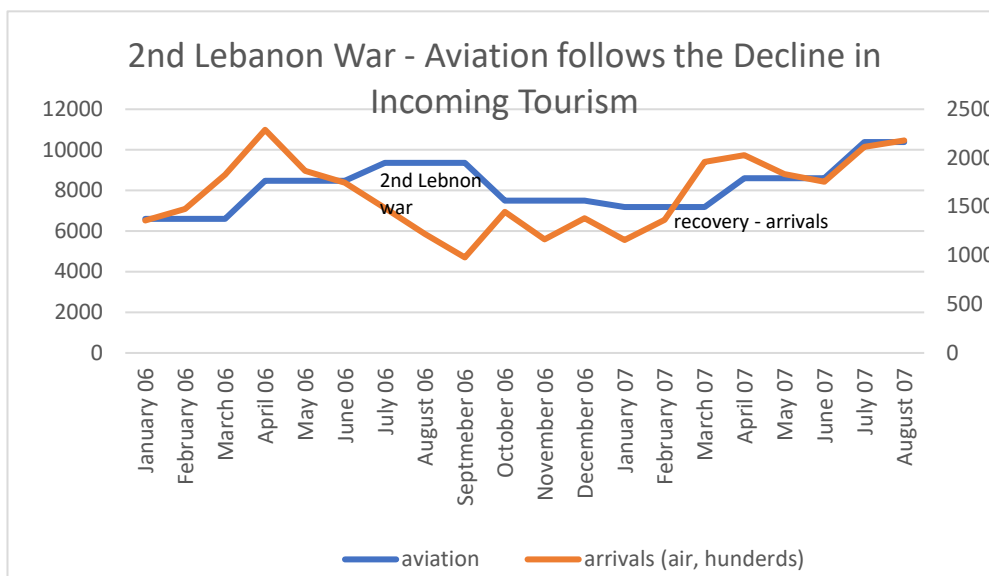
ב.1. משבר הקורונה העולמי לעומת משברים קודמים בתיירות

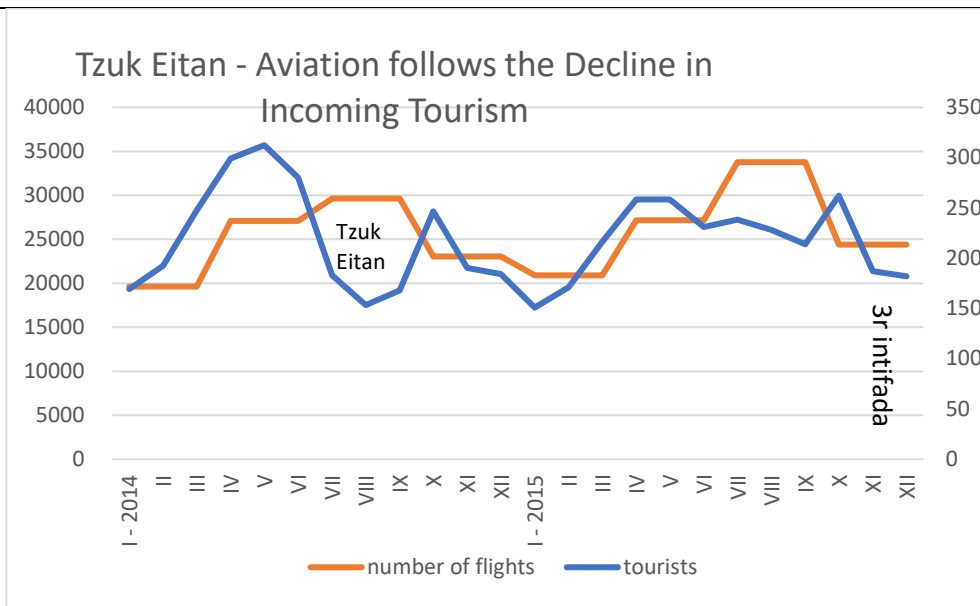
משברים קודמים	דוגמאות	משבר הקורונה	דוגמאות
התרחשו באזור גיאוגרפי מסוים	רעידת אדמה, אירוע טרור	כלל-עולמי	אין כמעט יעד תיירותי שלא נפגע
התרחשו בפרק זמן קצר יחסית	ירי טילים על תל אביב ימים ספורים בלבד	נמשך חודשים ארוכים וסופו לא ברור	
התייחסו ליעד הנסיעה או ליעד המוצא	פיגוע ביעד הנסיעה – מצרים, משבר כלכלי ביעד המוצא – ארה"ב.	מתייחס הן ליעד הנסיעה והן ליד המוצא	גם יעדים "בטוחים" יושפעו מנזקי הקורונה בנקודות המוצא של התיירים שלהם
השפיעו על קהל יעדולאוסומצב סוציו-אקונומי מסוים	רעידת אדמה בהאיטי, משבר סאב-פריים בארה"ב, פיגוע נגד תיירים ישראלים בטורקיה	משפיע על כל קהלי היעד, ללא אבחנה	
במקרים אחדים, תיירות הפנים פיצתה על הירידה בתיירות הנכנסות	מלחמת לבנון השנייה, מבצע "צוק איתן"	תיירות הפנים נבלמה אף היא בשלב הראשוני של הסגר	
בתום המשבר, חלה חזרה הדרגתית ליעד שנפגע, ובסופו של דבר, התאוששות חלקית/מלאה	התיירות לישראל התאוששה במהירות ואף גדלה אחרי משבר ספינת ה"מארמריס"	נראה שייקח זמן רב מאוד עד שהתיירות העולמית תשתקם באופן מלא	
המוצר התיירותי השתנה בחלקו כתוצאה מהמשבר	הוספת בדיקות ביטחוניות בשדות תעופה וביעד הנסיעה, כתוצאה מפיגועי טרור	המוצר התיירותי עובר ויעבור שינויים מהותיים בכל מרכיביו	תהליך ההזמנה מראש, הגבלת מבקרים, בדיקות בריאותיות, אמצעי מיגון, ועוד
תאריך תחילה ותאריך סיום ברורים	מלחמת לבנון השנייה	מגיע בגלים	הגל השני בישראל

2.2. משבר הקורונה בישראל לעומת המשברים במלחמת לבנון השנייה ובמצע "צוק איתן"

פרקי זמן ומאפיינים כלליים		
משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
<ul style="list-style-type: none"> החל להשפיע על התיירות בישראל בפברואר 2020 וטרם הסתיים השפעה על כלל המדינה והעולם עסקים תיירותיים נפגעו בכל הארץ ובכל העולם 	<ul style="list-style-type: none"> נמשך 50 יום, בין 8 ביולי ל-26 באוגוסט 2014 ירי של ארטילריה על דרום ישראל, ואחר כך גם לעבר מרכז הארץ עסקים תיירותיים רבים נפגעו בדרום, אך גם בשאר אזורי הארץ 	<ul style="list-style-type: none"> נמשכה 34 ימים, מ-12 ביולי ועד הפסקת האש ב-14 באוגוסט 2006 ירי טילים על אזור הגליל בלבד עסקים תיירותיים רבים נפגעו בגליל, אך גם בשאר אזורי הארץ

כניסות תיירים לעומת התעופה

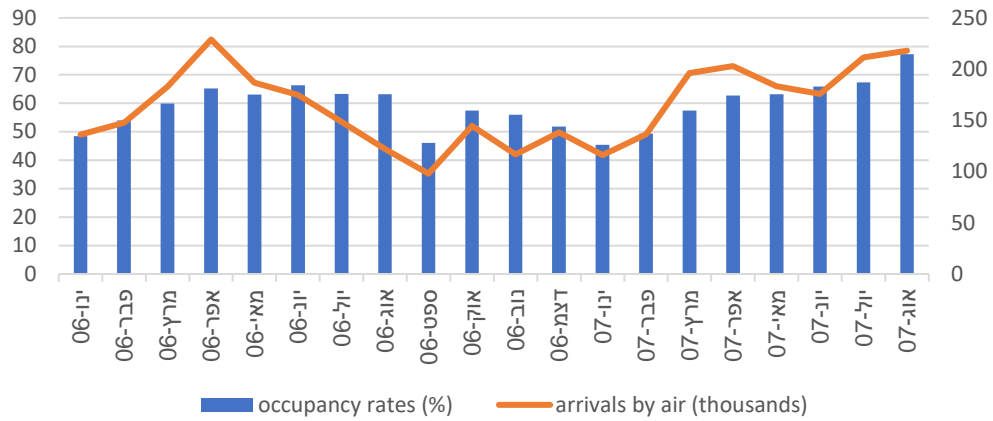

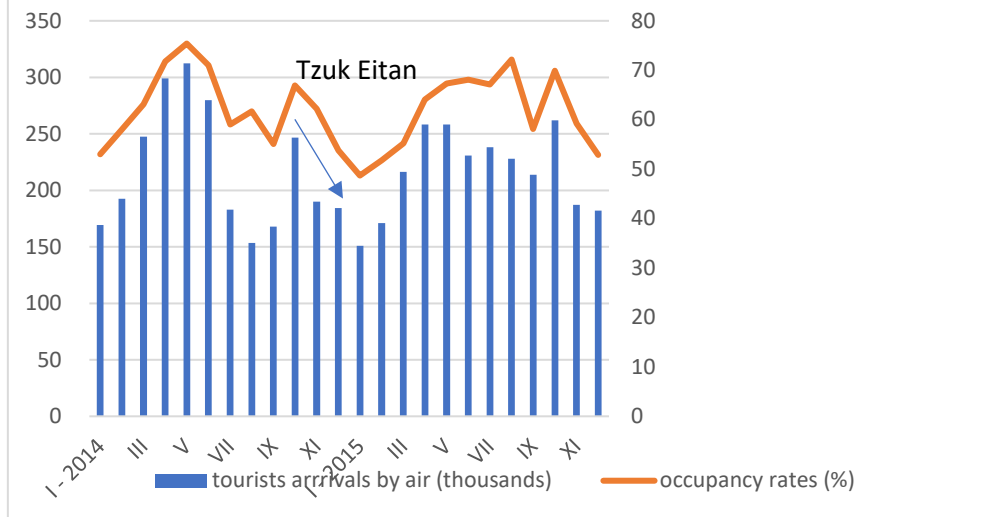
משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
<p>הסימן הראשון למשבר היה ירידה הדרגתית אך מהירה מאוד במספר כניסות התיירים לישראל, במקביל לצמצום הטיסות (בתחילת חודש מארס, עד לעצירתן המוחלטת כמעט באמצע מארס 2020</p>	<p>הסימן הראשון למשבר היה ירידה במספר כניסות התיירים לישראל (ירידה בין יוני ליולי 2014). הסכמי התעופה הנוקשים לא אפשרו שינוי מהיר במספר הטיסות, וכתוצאה מכך שינוי זה הגיע לאחר הירידה בכניסות התיירים, לא לפני. הפער בין מספר הטיסות לבין מספר כניסות התיירים בקיץ הוא ביטוי לעונתיות.</p>	<p>הסימן הראשון למשבר היה ירידה במספר הכניסות לישראל (ירידה בין יוני ליולי 2006). הסכמי התעופה הנוקשים לא אפשרו שינוי מהיר במספר הטיסות, וכתוצאה מכך שינוי זה הגיע לאחר הירידה בכניסות התיירים, לא לפני. מאוחר יותר, מספר הטיסות הוגדל, גם כן רק לאחר הגידול בכניסות התיירים.</p>

כניסות תיירים לעומת תפוסה בבתי מלון

2nd Lebanon War- Tourists Arrivals and Occupancy Rates

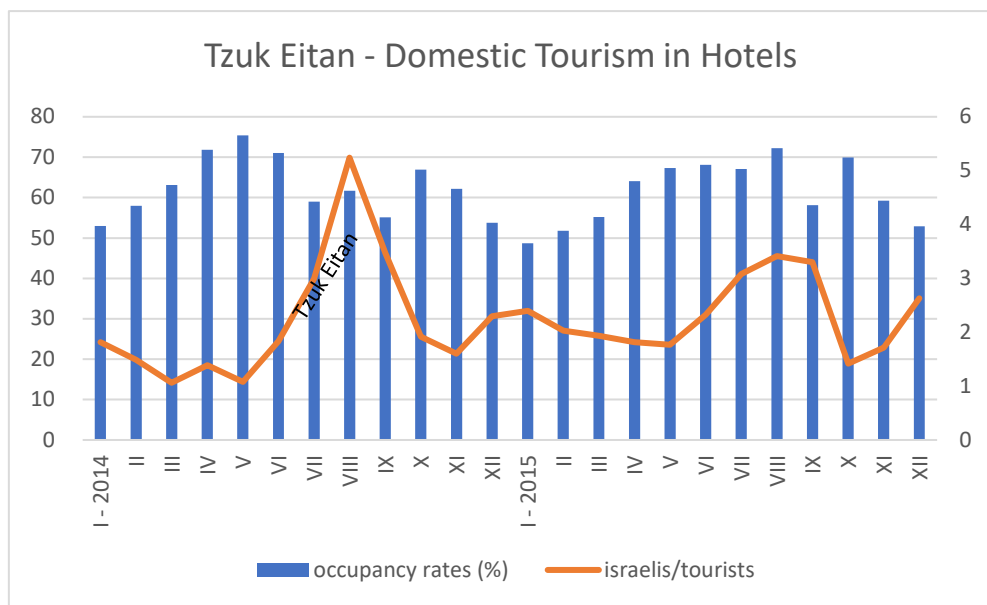
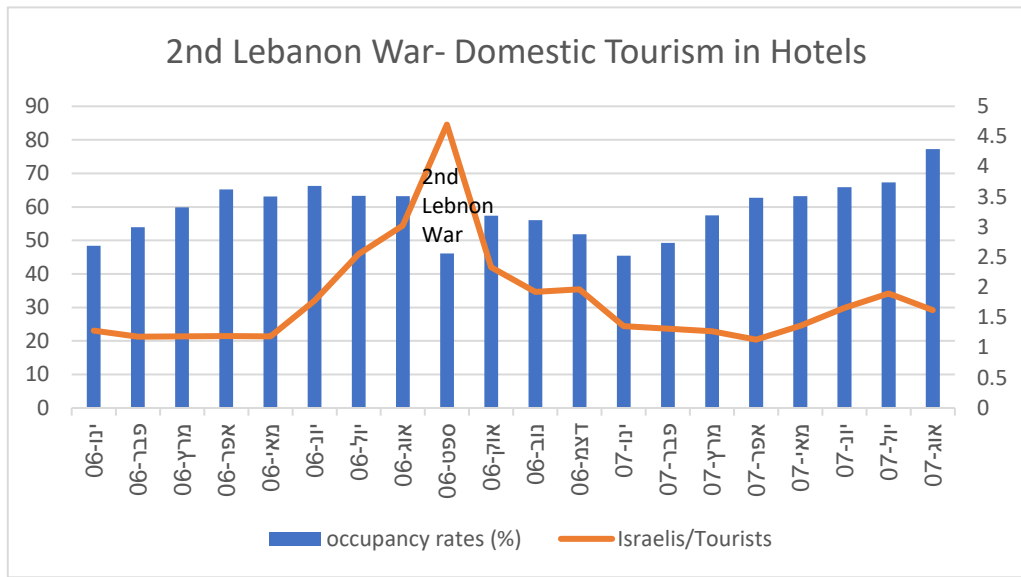
Tzuk Eitan - Tourists Arrivals and Occupancy Rates

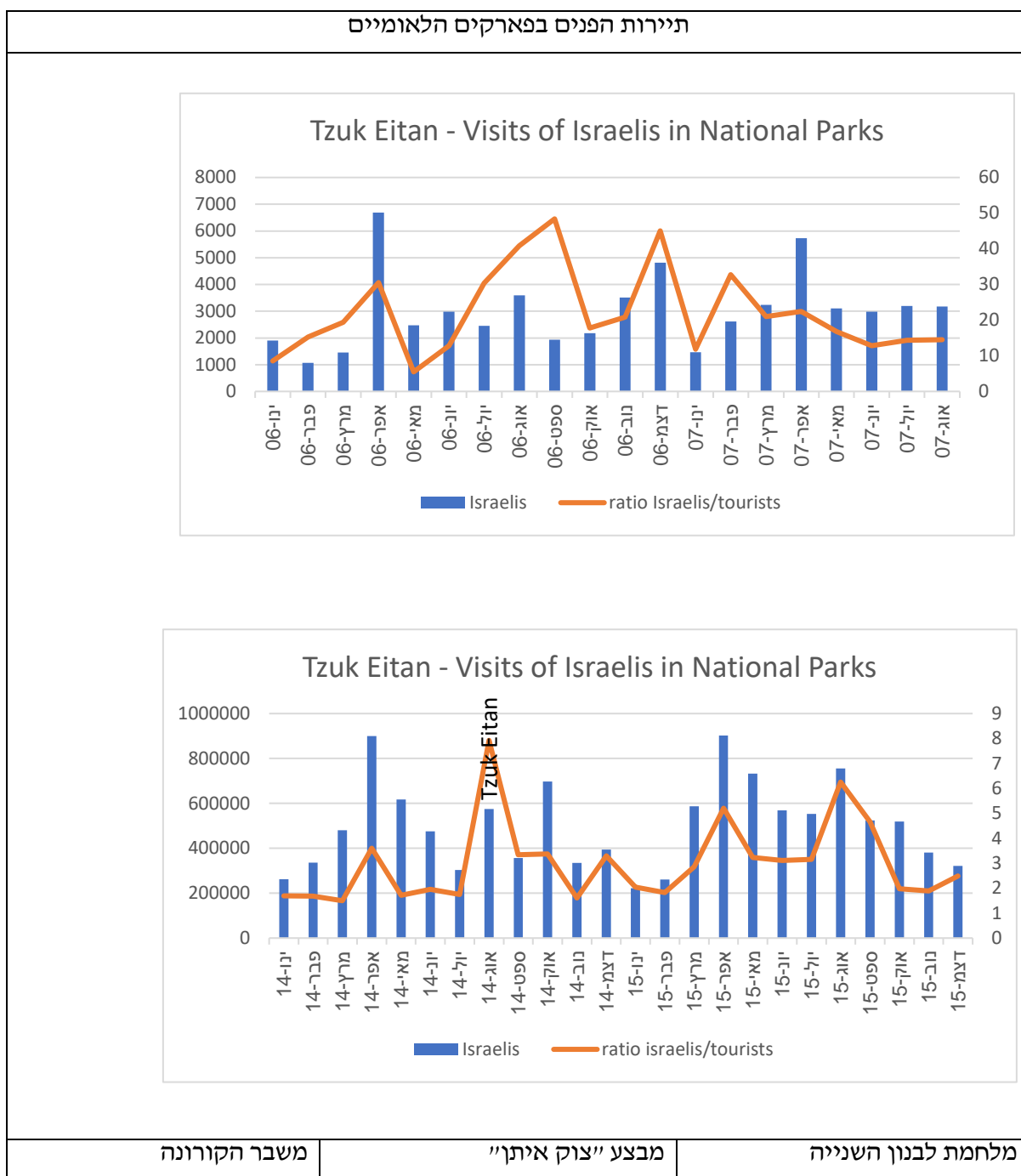
משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
שיעורי התפוסה צנחו לחלוטין וכמעט כל בתי המלון נסגרו. ההתאוששות איטית מאוד ומרבית בתי המלון עדיין סגורים בחודש מאי 2020. גל שני?	שיעורי התפוסה בבתי המלון לא צנחו באותה מידה כמו הצניחה במספרי התיירים. המשבר נגמר בחגים של אוקטובר 2014 (ספטמבר מייצג ירידה עונתית), ולאחר מכן הרמות היו דומות מאוד לאלה שלפני המבצע הצבאי.	שיעורי התפוסה בבתי המלון לא צנחו באותה מידה כמו הצניחה במספרי התיירים. המשבר הסתיים בשני גלים: ההתאוששות הראשונה הייתה בחגים של אוקטובר 2006 (ספטמבר מייצג שפל עונתי), אולם ינואר ופברואר

2007 היו עדיין נמוכים לעומת
שנת 2006. התאוששות מלאה
נצפתה רק במארס 2007.

התרומה של תיירות הפנים למיתון המשבר

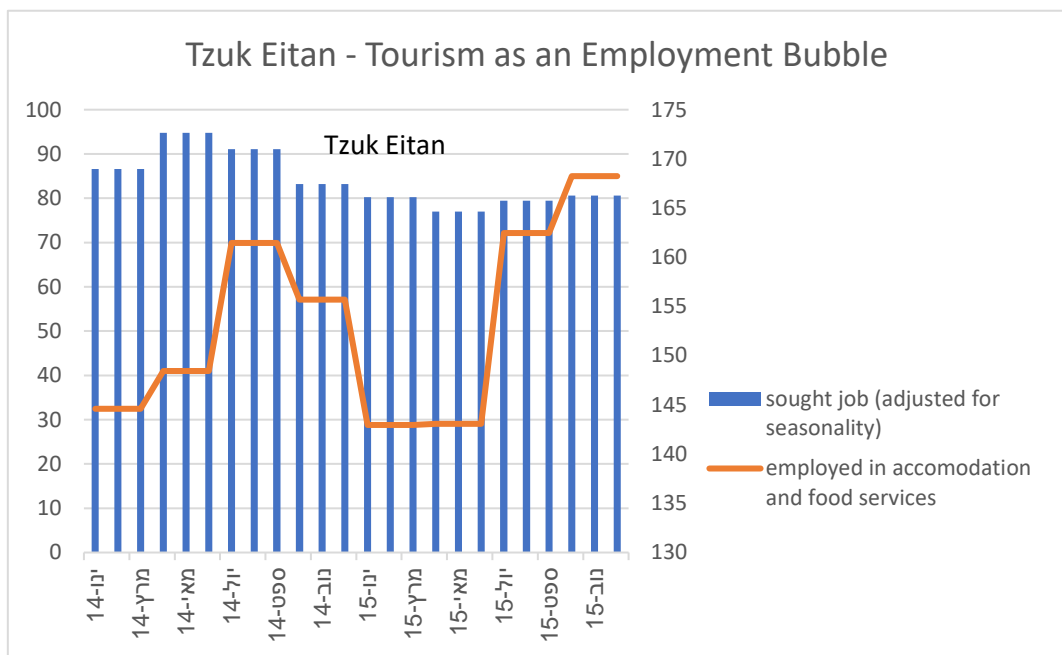
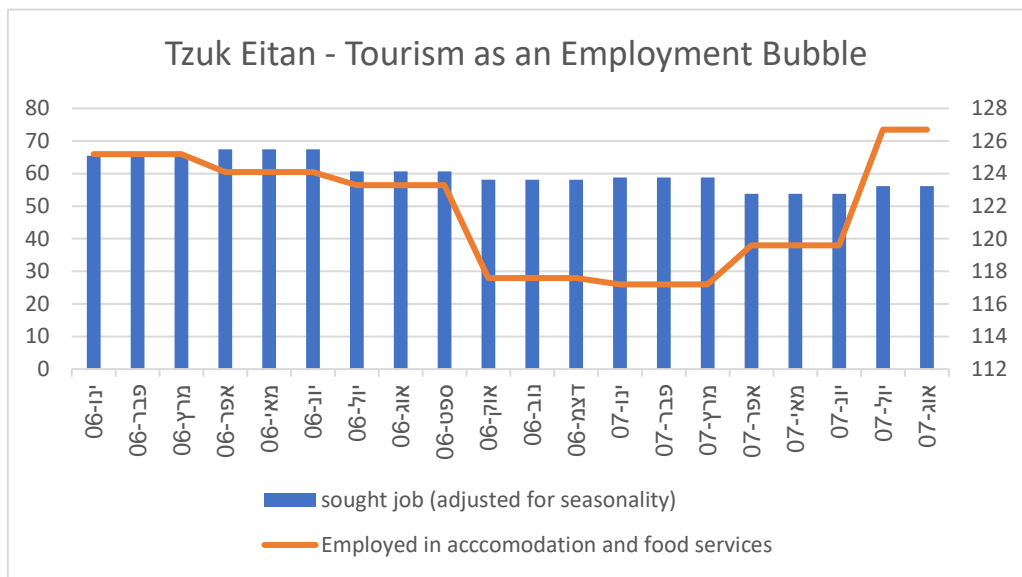

משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
תיירות הפנים נבלמה גם היא לחלוטין עקב הסגר על האוכלוסייה וסגירת בתי המלון. הישראלים מתחילים להזמין מקומות, אך התפוסות עדיין נמוכות מאוד בשל המגבלות הבריאותיות	תיירות הפנים מיתנה את השפעת המלחמה וסייעה לחזק את התיירות, שחזרה לרמתה הרגילה בנובמבר 2014. הגרף לעיל ממחיש כיצד הישראלים הפכו לרוב בבתי מלון (עד 5 ישראלים על כל תייר) בחודשי המבצע ואחריו.	תיירות הפנים מיתנה את השפעת המלחמה וסייעה לייצב את הנתונים, שחזרו לרמתם הרגילה ב-7 במארס. הגרף לעיל מדגים כיצד הפכו הישראלים לרוב בבתי המלון (עד 4 ישראלים על כל תייר) בחודשי המלחמה ואחריה.

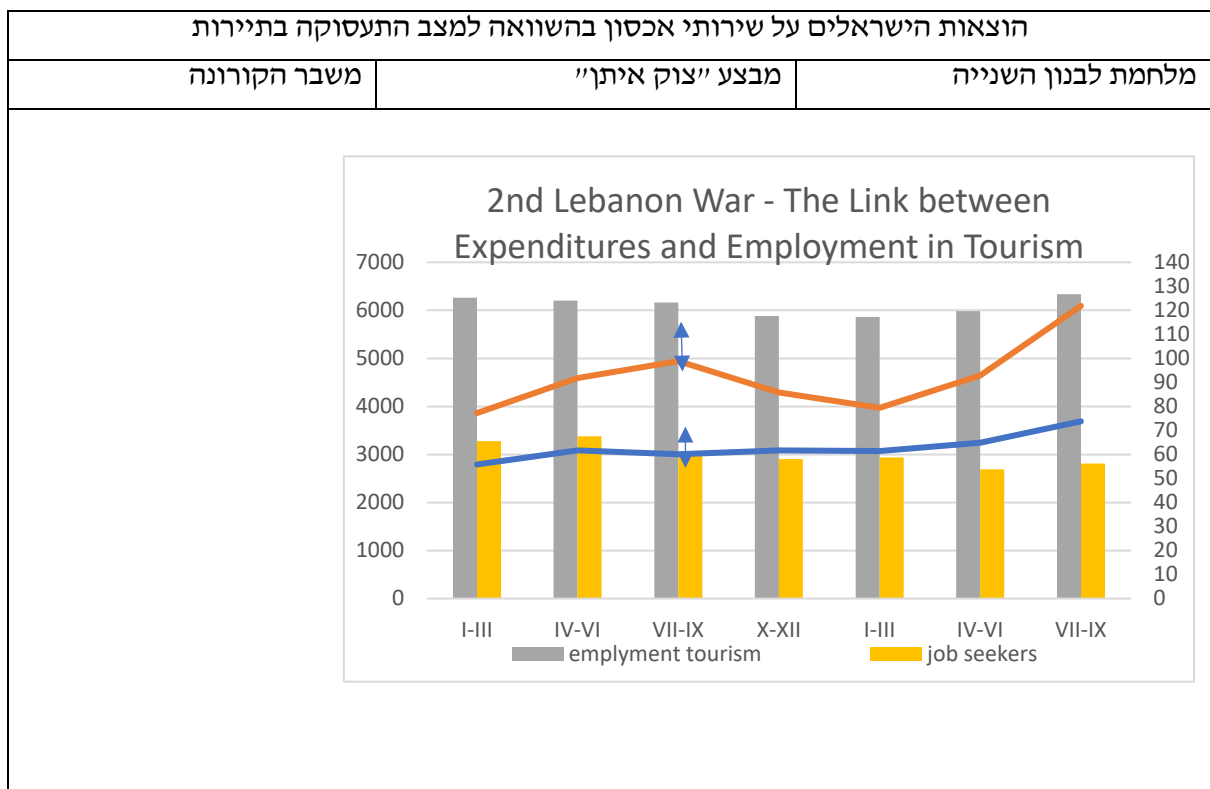

<p>הישראלים החלו לפקוד מחדש את הפארקים הלאומיים עם הקלת הסגר, במאי 2020, והיו המבקרים היחידים בהם (אין תיירות נכנסת).</p>	<p>באופן כללי, לא היו שינויים בדפוסי הביקור בפארקים הלאומיים לאחר המבצע, למרות שמספר המבקרים הישראלים בחודש יולי 2014 היה נמוך ביותר, ויחס הישראלים מקרב המבקרים באוגוסט 2014 היה גבוה מאוד.</p>	<p>הישראלים טיילו בישראל במספרים גדולים לאחר המלחמה וביקרו בפארקים הלאומיים, אולם התופעה לא חזרה על עצמה בקיץ 2007 ומספר והישראלים בפארקים הלאומיים לא עלה על מספר התיירים.</p>
---	--	---

השפעות המשבר על התעסוקה בענף התיירות

משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
1. פיטורים או הוצאה לחל"ת באופן מידי של כ-90% מהעובדים בענף התיירות ⁴⁷ . אין עדיין צפי למועד ולהיקף של חזרתם לעבודה.	השינויים בתעסוקה באו לידי ביטוי חודשיים עד שלושה חודשים לאחר האירוע - המלחמה החלה ביולי, והצמצום בא לידי ביטוי בנובמבר. למרות שלא היתה ירידה חדה בשיעורי התפוסות, מספר העובדים במגזר התיירות התאושש באופן מלא רק בחודש יולי 2015 (התאוששות חלקית בינואר, 2015). למרות שסקטור התיירות התכווץ, לא היתה כל עלייה במספר האנשים שחיפשו עבודה במרכזי התעסוקה.	נתוני התעסוקה (מותאמים לעונתיות) מלמדים שהעובדים שילמו את החשבון של המלחמה. למרות שתהליך הצמצום לא היה מידי, נדרשה כמעט שנה להתגבר עליו. בשני המקרים (צמצום והתאוששות), השינויים בתעסוקה באו לידי ביטוי חודשיים עד שלושה חודשים לאחר האירוע - המלחמה החלה ביולי והצמצום בא לידי ביטוי בספטמבר, ההתאוששות הורגשה לראשונה בפברואר/מארס, והגידול בכוח העבודה בא לידי ביטוי בחודש אפריל.

⁴⁷ נתוני אגף המידע במשרד התיירות, 10.5.2020

Tzuk Eitan - The Link between Expenditures and Employment in Tourism		
<p>הוצאות הישראלים לשירותי אכסון הושפעו מהמלחמה במשך זמן רב יותר מאשר ההוצאות על פעילויות פנאי. הגרף מראה כיצד התעסוקה בענף התיירות וההוצאה לשירותי אכסון מתנהגים באופן דומה: שני הפרמטרים האלה מושפעים מהעונתיות ומהמצב הגאו-פוליטי והוחזרו כמעט לרמה הנורמלית שלהם בחודש ינואר. דפוס התאוששות זה שונה מהמבנה הכללי של התעסוקה בישראל ומההוצאה הכללית על פעילויות פנאי. עם זאת, השפעתו של המבצע הייתה מזערית.</p>	<p>הוצאות הישראלים לשירותי אכסון הושפעו מהמלחמה במשך זמן רב יותר מאשר ההוצאות על פעילויות פנאי. הגרף מציג התנהגות דומה של התעסוקה בענף התיירות ושל ההוצאות לשירותי אכסון. שני הפרמטרים האלה מושפעים מהעונתיות ומהמצב הגאו-פוליטי. דפוס התאוששות זה שונה מהמבנה הכללי של התעסוקה בישראל ומההוצאה הכללית על פעילויות פנאי.</p>	

התמודדות הממשלה עם משבר התיירות		
משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
<ul style="list-style-type: none"> ישנם דיונים בנושא אך טרם הוצא לפועל 	<ul style="list-style-type: none"> הפיצוי ניתן בעיקר לבתי מלון והארחא – סיוע 	<ul style="list-style-type: none"> הפיצוי ניתן בעיקר לבתי מלון והארחא ובמידה

<p>מתווה ספציפי לתעשיית התיירות.</p>	<p>בשיפוצים, סיוע בתשלומי ארנונה (לבית מלון שמקורן של 25% מההכנסות שלו ב-2013 בתיירות נכנסת ושחווה ירידה של 20% בהכנסות בתקופת "צוק איתן").</p> <ul style="list-style-type: none"> • תשלום עבור חופשה ללא תשלום למועסקים בתעשיית התיירות החל מספטמבר 2014 ועד יולי 2015 • חיזוק תקציב השיווק של משרד התיירות, ובכלל זה חיזוק קרן השיווק למארגני התיירות. • פיתוח תשתיות תיירותיות בדרום, וכן קידום "חממות תיירות"- פרויקט לוווי עסקי לעסקים קטנים. • הצעת סיורים חינם לציבור בדרום הארץ במימון משרד התיירות וכסיוע לענף מורי הדרך שפרנסתם צפויה להיפגע לאורך זמן⁵⁰ ⁵¹ 	<p>פחותה לצימרים ולאטרקציות תיירותיות⁴⁸</p> <ul style="list-style-type: none"> • הפיצוי ניתן לעסקי תיירות ב"ישובי ספר" בלבד⁴⁹ • שני מסלולי הפיצוי היו: מסלול א' - פיצוי על ההפרש בין מחזור העסקאות בתקופת המלחמה למחזור התקופה המקבילה בשנת 2005. מסלול ב' - גובה הפיצויים נקבע בהתאם לשכר הממוצע של כלל העובדים בבית העסק בשלושת החודשים שקדמו למלחמה.
--------------------------------------	---	---

⁴⁸ <https://employment.molsa.gov.il/Research/Documents/X11689.pdf>

⁴⁹ <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000200337>

⁵⁰ <https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3641532,00.html>

⁵¹ https://www.gov.il/he/Departments/policies/2014_dec2026

ב.3. סיכום ההשוואה בין משברי התיירות השונים בישראל

משבר הקורונה	מבצע "צוק איתן"	מלחמת לבנון השנייה
<ul style="list-style-type: none"> השפיע לרעה על ענף התיירות בישראל בשלושה היבטים לפחות: 1. ירידה במספר התיירות הנכנסת לישראל 2. ירידה בשיעורי התפוסה במתקני האכסון 3. ירידה במספר העובדים בענף התיירות. 	<ul style="list-style-type: none"> השפיע לרעה על ענף התיירות בישראל בשלושה היבטים לפחות: 1. ירידה במספר התיירות הנכנסת לישראל 2. ירידה בשיעורי התפוסה במתקני האכסון 3. ירידה במספר העובדים בענף התיירות. 	<ul style="list-style-type: none"> השפיעה לרעה על ענף התיירות בישראל בשלושה היבטים לפחות: 1. ירידה במספר התיירות הנכנסת לישראל 2. ירידה בשיעורי התפוסה במתקני האכסון 3. ירידה במספר העובדים בענף התיירות.
<ul style="list-style-type: none"> היקף ההוצאה של הישראליים לפעילויות פנאי צנח כתוצאה מהמשבר. 	<ul style="list-style-type: none"> היקף ההוצאה של הישראליים לפעילויות פנאי לא הושפע מהמבצע. 	<ul style="list-style-type: none"> היקף ההוצאה של הישראליים לפעילויות פנאי חזר לרמתו הרגילה מהר למדי.
<ul style="list-style-type: none"> מספר התיירים הנכנסים ושיעורי התפוסה עדיין אפסיים. 	<ul style="list-style-type: none"> מספר התיירים הנכנסים ושיעורי התפוסה השתקמו במהירות (התאוששות ראשונה באוקטובר /נובמבר 2014) 	<ul style="list-style-type: none"> מספר התיירים הנכנסים ושיעורי התפוסה חזרו לרמתם הרגילה במאוס 2007.
<ul style="list-style-type: none"> הוצאות הישראליים לשירותי אכסון ולמסעדות עדיין נמוכים 	<ul style="list-style-type: none"> הוצאות הישראליים לשירותי אכסון ולמסעדות שבו לרמתן הרגילה בינואר 2015 	<ul style="list-style-type: none"> הוצאות הישראליים לשירותי אכסון שבו לרמות של מאוס 2006 לאחר שישה חודשים

נתוני אגף המידע במשרד התיירות, 10.5.2020⁵³

<ul style="list-style-type: none"> • התעסוקה בענף התיירות עדיין נמוכה מאוד • תיירות הפנים מתאוששת לאט מאוד, עקב הגבלות בריאות ופגיעה ארוכת טווח בתדמית המוצר. • משבר זה חמור משני המשברים הנ"ל ומכל משבר אחר שחוותה התיירות בישראל ובעולם • החלטת הממשלה לאחר "צוק איתן" לפעול בתוך שבועיים לסיוע למשבר בענף התיירות לא יושמה וטרם גובש מתווה סיוע ספציפי לענף התיירות. 	<ul style="list-style-type: none"> • התעסוקה בענף התיירות השתקמה חלקית בינואר 2014, ובאופן מלא ביולי 2015. • לתיירות הפנים היה חלק משמעותי במיתון השפעות המבצע המידיות על ענף התיירות. לאחר המלחמה, התיירות הנכנסת השתקמה במהירות. • באופן כללי, משבר זה היה פחות חמור ממלחמת לבנון השנייה. • המדינה לא היתה ערוכה למצב שאליו נקלעה תעשיית התיירות והסיוע ניתן בפועל רק ב-23 בספטמבר, והתעכב עוד בגלל חגי תשרי. בעקבות זאת, הממשלה החליטה שברגע שיתרחש אירוע גיאופוליטי דומה, מנכ"ל משרד התיירות, ראש אגף התקציבים באוצר ומנכ"ל משרד ראש הממשלה יוכלו להציג המלצות לסיוע בתוך שבועיים⁵². 	<ul style="list-style-type: none"> • התעסוקה בענף התיירות השתקמה רק לאחר שנה (ביולי 2007). • לתיירות הפנים היה חלק משמעותי במיתון השפעות המלחמה המידיות על ענף התיירות. לאחר המלחמה, התיירות הנכנסת השתקמה במהירות. • הפיצוי של הממשלה במסלול ב' לא סייע לעצור את הצניחה בתעסוקה בענף התיירות. ייתכן שיש לתלות זאת בחוסר האפקטיביות של מסלול זה או בכך שמנגנון הפיצוי נגע לאזור הצפון בלבד. ניכר במנגנון פיצוי זה שלא הייתה בו התייחסות ספציפית לנושא התיירות ולירידה הממושכת בהיקפי התיירות בכלל הארץ עקב הפגיעה התדמיתית ביעד.
---	---	---

⁵² <https://www.themarket.com/consumer/tourism/1.2789284>

פרק ג' – אסטרטגיות יציאה ממשבר הקורונה

ככל שרמת התחלואה יורדת, מדינות שונות בעולם מתחילות להקל את ההגבלות על האזרחים, ובכלל זה את ההגבלות בתחום התיירות. כניסת תיירים למדינות שנדגמו עדיין מוגבלת באופן חלקי או מלא, אולם תיירות הפנים מתחילה אט-אט לשוב לפעילות, עם פתיחתם החלקית של בתי מלון, אטרקציות, מסעדות ואמצעי תחבורה. בכל המדינות שנדגמו ננקטים עדיין אמצעי זהירות מסוימים, כגון שמירת ריחוק חברתי, חבישת מסיכה וחיטוי.

כל המדינות שנדגמו טרם גיבשו אסטרטגיות יציאה ושיקום כלשהן לענף התיירות, ולעת עתה הן נוקטות באי-אלו צעדים טקטיים לטיפול נקודתי בקשיי הענף. נראה שהנטייה הכללית של המדינות שנדגמו היא להמתין ולבחון את התפתחות העניינים לפני קבלת החלטות ארוכות טווח בנושא, מה גם שמטבע הדברים שום מדינה אינה יכולה לקבל החלטה חד צדדית בנושא התיירות הנכנסת והיוצאת.

ג.1. מדינות בעולם מתמודדות עם משבר הקורונה בענף התיירות

תאריך עדכון	אסטרטגיות יציאה קצרות טווח	תיירות פנים	פעולות שיקום וסיוע לענף התיירות	הגבלות תנועה	המדינה
13.6.2020	<ul style="list-style-type: none"> • גיבוש "תו סגול" לתקנות בריאות במתקני תיירות • עריכת וובינרים ומצגות מקוונות לגורמי תיירות בחו"ל • סיורים וירטואליים באטרקציות אחדות 	<ul style="list-style-type: none"> • בוטלו הגבלות התנועה בישראל • חלה עלייה ניכרת בהזמנות בתי מלון וצימרים, אולם רבים מאלה טרם נפתחו • אטרקציות המוניות עדיין סגורות • אישור פתיחה מוגבלת של בתי מלון וצימרים • אישור ביקורים מוגבלים בפארקים ובשמורות טבע 	<ul style="list-style-type: none"> • תשלום דמי אבטלה למקצת העובדים במשק. • פיצוי לעסקים קטנים על אובדן הכנסות • הוצע מתווה סיוע לבתי מלון: סיוע בשיפוצים, סיוע בתשלומי ארנונה (לבית מלון שמקורן של 25% מההכנסות שלו בשנה הקודמת בתיירות נכנסת ושחווה ירידה של 20% בהכנסות). • הגדלת קרן השיווק 	<ul style="list-style-type: none"> • איסור כניסה על מרבית התיירות הנכנסת • חיוב מבקרים ושבים מחו"ל ב-14 ימי בידוד 	ישראל

			למארגני תיירות נכנסת		
3.6.2020	<ul style="list-style-type: none"> * תכנון "בועת תיירות" עם מדינות בטוחות (צרפת) סיציליה מתכננת סבסוד של שוברים לעידוד התיירות⁵⁵ תגבור מערך הרכבות למרחקים ארוכים והמעבורות בתוך איטליה, תוך נקיטת אמצעי בטיחות⁵⁶ הגדלת נפח הטיסות של Alitalia 	<ul style="list-style-type: none"> מותרת תנועה חופשית בתוך המחוז. תנועה בין המחוזות עדיין אסורה עקרונית⁵⁴ אטרקציות המוניות עדיין סגורות פתיחת בתי קולנוע, אירועי ספורט ומועדונים בחודש יוני 	<ul style="list-style-type: none"> סיוע פיננסי לחברות Alitalia ו-Air Italy קצבה לעובדים בענף התיירות "רשת ביטחון" לעובדי התיירות למניעת פיטורים דחיית תשלומי מיסים שונים למוזיאונים, אתרי תיירות, מארגני פסטיבלים ומארגני תיירות 	<ul style="list-style-type: none"> הסרת ההגבלות על טיסות נכנסות מרוב מדינות אירופה וביטול חובת הבידוד לתיירים ממדינות אלה. תיירים ממדינות אחרות עדיין חייבים בבידוד 	איטליה
4.6.2020	<ul style="list-style-type: none"> תכנון פעילות באוויר הפתוח באתרים היסטוריים תכנון פסטיבל תיירות במחוז היינאן מייד עם סיום הקורונה⁵⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> הקלות תנועה בתוך מחוזות תיירותיים מסוימים, למשל שמורת "ההר הצהוב" הואנגשאן אמצעים לבדיקת 	<ul style="list-style-type: none"> התיירות הוגדרה בעדיפות גבוהה בתוכניות השיקום והסיוע וזוכה במחוזות מסוימים לסיוע פיננסי ולהקלות במיסוי⁵⁸ 	<ul style="list-style-type: none"> איסור כניסה מוחלט על תיירות נכנסת הגבלת תנועה בין מחוזות בסין וחובת בידוד 	סין

⁵⁴

<http://www.salute.gov.it/portale/nuovocoronavirus/dettaglioFaqNuovoCoronavirus.jsp?lingua=english&id=230>

⁵⁵ <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/coronavirus-tourism-government-subsidies-sicily-japan/>

⁵⁶ <https://www.hindustantimes.com/business-news/covid-19-italian-pm-to-map-out-economic-revival-as-travel-ban-ends/story-NPVdQxPCRDCZ9fAb0V9h3L.html>

⁵⁸ <https://news.cgtn.com/news/2020-04-17/How-is-the-coronavirus-outbreak-reshaping-China-s-tourism-market--PLrMJJSbll/index.html>

⁵⁹ <https://news.cgtn.com/news/2020-04-17/How-is-the-coronavirus-outbreak-reshaping-China-s-tourism-market--PLrMJJSbll/index.html>

		בריאות המבקרים		באחדים מהם ⁵⁷	
13.6.2020	<ul style="list-style-type: none"> הפעלת קו חם 724 לייעוץ לתיירים שיגור יועצים למתקני האכסון כדי לסייע להם להיערך לקליטת תיירות חוץ (בתכנון) שיגור מורי דרך מוסמכים לבתי מלון כדי לייעץ להם איך לקלוט תיירות חוץ (בתכנון) סבסוד ממשלתי של שוברים והנחות למסעדות וחנויות (בתכנון) 	<ul style="list-style-type: none"> פתיחה חלקית של עשרות אטרקציות תיירותיות לתיירות פנים הגבלות התנועה בין מרבית המחוזות בוטלו סבסוד ממשלתי של שוברים והנחות למסעדות וחנויות (בתכנון)⁶² 	<ul style="list-style-type: none"> הקצאת 1.6 מיליארד ין לעידוד תיירות פנים הקצאת 10.2 מיליארד ין לשיפור המוצר התיירותי הקצאת 5.2 מיליארד ין להיערכות לקליטת תיירים מחו"ל הקצאת 9.6 מיליארד ין לעידוד תיירות נכנסת הקצאת 3.5 מיליארד ין למתן מידע מדויק ובזמן אמת לתיירי חוץ הלוואות ללא ריבית לעסקים קטנים ובינוניים 	<ul style="list-style-type: none"> איסור כניסה על מרבית התיירות הנכנסת חיוב מבקרים ושבים מחו"ל ב-14 ימי בידוד⁶⁰ הגבלות התנועה בין מרבית המחוזות בוטלו⁶¹ 	יפן
13.6.2020	<ul style="list-style-type: none"> תמיכה בהכשרות והשתלמויות 	<ul style="list-style-type: none"> בתי מלון רבים נפתחו תחת הגבלות. 	<ul style="list-style-type: none"> דחייה וביטול של מיסים שונים לגורמי תיירות 	<ul style="list-style-type: none"> איסור כניסה מוחלט על תיירות 	אוסטרליה

⁵⁷ <https://www.china-briefing.com/news/chinas-travel-restrictions-due-to-covid-19-an-explainer/>

⁶⁰ <https://www.japan.travel/en/coronavirus/>

⁶¹ <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/japan-lifts-state-of-emergency-across-most-regions/1840355>

⁶² <https://www.theguardian.com/world/2020/may/27/japan-to-subsidise-visitors-holidays-in-effort-to-revive-tourism-shop-restaurant-discounts-coronavirus>

	<ul style="list-style-type: none"> הקצאת חבילת סיוע הכוללת: קמפיין לתיירות פנים וחוץ, תמיכה באירועים, תמיכה ביריד תיירות, אירוח אנשי תקשורת. תכנון "בועת תיירות" עם מדינות בטוחות 	<ul style="list-style-type: none"> פתיחה חלקית של עשרות אטרקציות תיירותיות⁶⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> הקצאת 715 מיליון דולר אוסטרלי לתמיכה בתעופה ערבות מדינה להלוואות לעסקים קטנים ובינוניים סבסוד חלקי של משכורות עובדים 	<ul style="list-style-type: none"> נכנסת ויוצאת. "בועת התיירות" המתוכננת עם ניו זילנד טרם יושמה חיוב מבקרים ושבים מחו"ל ב-14 ימי בידוד⁶³ הגבלות תנועה מסוימות בין מחוזות באוסטרליה 	
10.6.2020	<ul style="list-style-type: none"> קיום מפגשים בין הממשלה לענף התיירות הפרטי עדכון מידע לתיירים באתרי האינטרנט 	<ul style="list-style-type: none"> בתי מלון רבים ואפשרויות אכסון אחרות רבות נפתחו תחת הגבלות. מוזיאונים, בריכות שחיה, מסעדות, אטרקציות מסוימות ואירועים באוויר הפתוח חזרו לפעילות תחת הגבלות⁶⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> סיוע לעסקים קטנים ובינוניים בתיירות: ערבות מדינה להלוואות, וסיוע בהחזר הריביות, דחיית החזר הלוואות קיימות 	<ul style="list-style-type: none"> מ-16 ביוני, ביטול מרבית ההגבלות על תיירות נכנסת מ-31 מדינות אוסטריאן אירליין חוזרת לטוס לתל אביב וליעדים באירופה אפשרות לבדיקת קורונה מהירה (בתוך 3 שעות) בשדה 	אוסטריה

⁶³ [https://www.health.gov.au/news/health-alerts/novel-coronavirus-2019-ncov-health-alert/coronavirus-covid-19-advice-for-travellers#:~:text=Travel%20from%20Australia,\(COVID%2D19\)%20information.](https://www.health.gov.au/news/health-alerts/novel-coronavirus-2019-ncov-health-alert/coronavirus-covid-19-advice-for-travellers#:~:text=Travel%20from%20Australia,(COVID%2D19)%20information.)

⁶⁴ <https://www.escape.com.au/news/these-tourist-attractions-and-holiday-hot-spots-are-welcoming-visitors-back/news-story/6f053348c36673d2293cadba86f8b889>

⁶⁵ <https://www.wien.info/en/travel-info/coronavirus-information>

				התעופה בווינה	
--	--	--	--	------------------	--

(מקור ראשי : <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/>)

COVID-19 – Exit Strategies

As the level of the pandemic is declining, different countries around the world is starting to lift some of the limitations placed on their population, including those placed on the tourism sector. In the countries sampled below, inbound tourism is still partially limited or even completely forbidden; however domestic tourism is gaining pace slowly, as hotels, tourist attractions, restaurants and transportation start to resume their activity. In all the countries sampled below, certain precautionary measures are still being implemented, such as social distancing, wearing protective masks and disinfection.

All the sampled countries have not yet formalized comprehensive exit strategies and rehabilitation plans for the tourism sector, and are, for the moment, implementing various tactical measures to deal with the difficult situation of this sector. It seems that the general tendency in these countries is to wait and see where the wind blows before making long-term decisions, especially as no country can make a unilateral decision concerning inbound and outbound tourism.

Based on the UNWTO recommendations⁶⁶, the table below presents three main strategies and 23 criteria for dealing with the crisis in the tourism sector, and indicates (Yes \ No \ Partially) whether these criteria were met by the sampled countries.

Unless otherwise indicated, the information below is based mainly on the countries' report to UNWTO.⁶⁷

Recommen- dation	I. Managing the crisis and mitigating the impact							Upd- ated on
	Incentiv- ize job retentio	Suppo- rt compa	Revie- w taxes,	Ensur- e consu	Promot- e skills develop	Includ- e touris	Create crisis manage	
Criteria								

⁶⁶ https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-04/COVID19_Recommendations_English_1.pdf

⁶⁷ <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/>

Country	n, sustain the self-employed and protect the most vulnerable groups	nies' liquidity	charge s, levies and regulations impacting transport and tourism	mer protection and confidence	ment, especially digital skills	m in national, regional and global economic emergency packages	ment mechanisms and strategies	
Israel	P Partial unemployment payments	P Loan guarantees to businesses	P Negotiating city taxes return to hotels Market ing fund for tour operators	P Introducing “Purple Tag” Free entrance to some national parks	N	N	N	June 13 th , 2020
Italy	Y “Safety net” to maintain employment	P Assisting aviation companies	Y Postponing tax payments	N	N	N	N	June 3 rd , 2020
China	N	N	P Prioritizing tax	P Promoting	N	P Tourism is prioritized	N	June 4 th , 2020

			reductions and support in some regions ⁶⁸	day tours		zed in some regions ⁶⁹		
Japan	P Employment adjustment subsidies	P Interest-free loans	N	P Domestic tourism campaign	N	Y Include tourism in Emergency Economic Package	P Operating a 24/7 visitor hotline	June 13 th , 2020
Australia	P Wage subsidy payments	Y Aviation Relief Package Cash flow support for SME enterprises	P tax deferrals	P Free entrance to some national parks	N	N	N	June 13 th , 2020

⁶⁸ <https://news.cgtn.com/news/2020-04-17/How-is-the-coronavirus-outbreak-reshaping-China-s-tourism-market--PLrMJJSbll/index.html>

⁶⁹ <https://news.cgtn.com/news/2020-04-17/How-is-the-coronavirus-outbreak-reshaping-China-s-tourism-market--PLrMJJSbll/index.html>

Austria	P Salary payment support	P Loans guarant ees Suspen sion of loan repaym ents	P tax deferra ls	N	N	N	N	June 10 th , 2020
----------------	-----------------------------------	---	---------------------------	---	---	---	---	------------------------------------

Recommendation	II. PROVIDING STIMULUS & ACCELERATING RECOVERY										
Criteria / Country	Provide financial stimulus for tourism investment and operations	Review taxes, charges and regulations impacting travel and tourism	Advance travel facilitation	Promote new jobs and skills development, particularly digital ones	Mainstream environmental sustainability in stimulus and recovery packages	Understand the market and act quickly to restore confidence and stimulate demand	Boost marketing, events and meetings	Invest in partnerships	Mainstream tourism in national, regional and international recovery programs and in Development Assistance	Updated on	
Israel	N	P Negotiating city taxes return to hotels	P Only domestic tourism	N	N	N	N	N	P Plans for regional “safe bubbles”	June 13 th , 2020	
Italy	N	Y Postponing tax payments	Y Opening the sky for most European countries	N	N	Y	N	N	Y Bilateral tourism arrangements in Europe	June 3 rd , 2020	

China	N	P Prioritizing tax reductions and support in some regions ⁷⁰	P Only domestic tourism	N	N	P Some attractions were re-opened soon after the outbreak ⁷¹	P Plans for future open-air festivals	N	N	June 4 th , 2020
Japan	N	N	P Only domestic tourism	N	N	Y Immediate response to crisis	N	N	N	June 13 th , 2020
Australia	N	P tax deferrals	P Only domestic tourism ⁷²	N	N	P Immediate response to crisis	N	N	P Plans for regional “safe bubbles”	June 13 th , 2020
Austria	N	P tax deferrals	P Opening the sky for most European countries	N	N	N	N		Y Bilateral tourism arrangements in Europe	June 10 th , 2020

⁷⁰ <https://news.cgtn.com/news/2020-04-17/How-is-the-coronavirus-outbreak-reshaping-China-s-tourism-market--PLrMJJ5bll/index.html>

⁷¹ <https://bloolooop.com/news/tourist-sites-china-packed-restrictions-ease/>

⁷² <https://www.escape.com.au/news/these-tourist-attractions-and-holiday-hot-spots-are-welcoming-visitors-back/news-story/6f053348c36673d2293cadba86f8b889>

Recommendation	III. PREPARING FOR TOMORROW							
Criteria / Country	Diversify markets, products and services	Invest in market intelligence systems and digital transformation	Reinforce tourism governance at all levels	Prepare for crisis, build resilience, and ensure tourism is part of national emergency mechanisms and systems	Invest in human capital and talent development	Place sustainable tourism firmly on the national agenda	Transition to the circular economy and embrace Sustainable Development Goals	Updated on
Israel	N	N	N	N	N	N	N	June 13 th , 2020
Italy	N	N	N	N	Y Retaining employment	N	N	June 3 rd , 2020
China	N	N	N	N	N	N	N	June 4 th , 2020
Japan	N	N	N	N	N	N	N	June 13 th , 2020
Australia	N	N	N	N	N	N	N	June 13 th , 2020

Austria	N	N	N	N	N	N	N	June 10 th , 2020
----------------	---	---	---	---	---	---	---	------------------------------------

פרק ד' – סיכום והמלצות אופרטיביות לשיקום ענף התיירות בישראל

שלב א- סיכום הממצאים

נכון ל-1 לאוקטובר 2020- מגפת הקורונה השפיעה לרעה על ענף התיירות והפנאי בישראל בהיבטים הבאים (מסקנות אלו תקפות כבר מאז פרוץ מגפת הקורונה בעולם ב-31.12.2019).

- ו. עצירה מוחלטת של התיירות הנכנסת לישראל.
- ז. פיטורים או הוצאה לחל"ת של כ-90% מהעובדים בענף התיירות.
- ח. הוצאות הישראלים לשירותי פנאי, אכסון, תיירות ולמסעדות עדיין נמוכות.
- ט. משבר הקורונה חמור ממשברים אחרים שנבדקו בישראל ובעולם- באופן מובהק שמתבטא בכל המדדים: תיירות נכנסת, תיירות פנים, הוצאה על שירותי תיירות ופנאי, תעסוקה בתחום האכסנה וההסעדה ומספר דורשי העבודה במשק.
- י. למרות הניסיון המצטבר של מדינת ישראל בהתמודדות מול משברים, לא ניכר שהמדינה מטפלת בענף התיירות לנוכח משברים בעבר ובהווה.

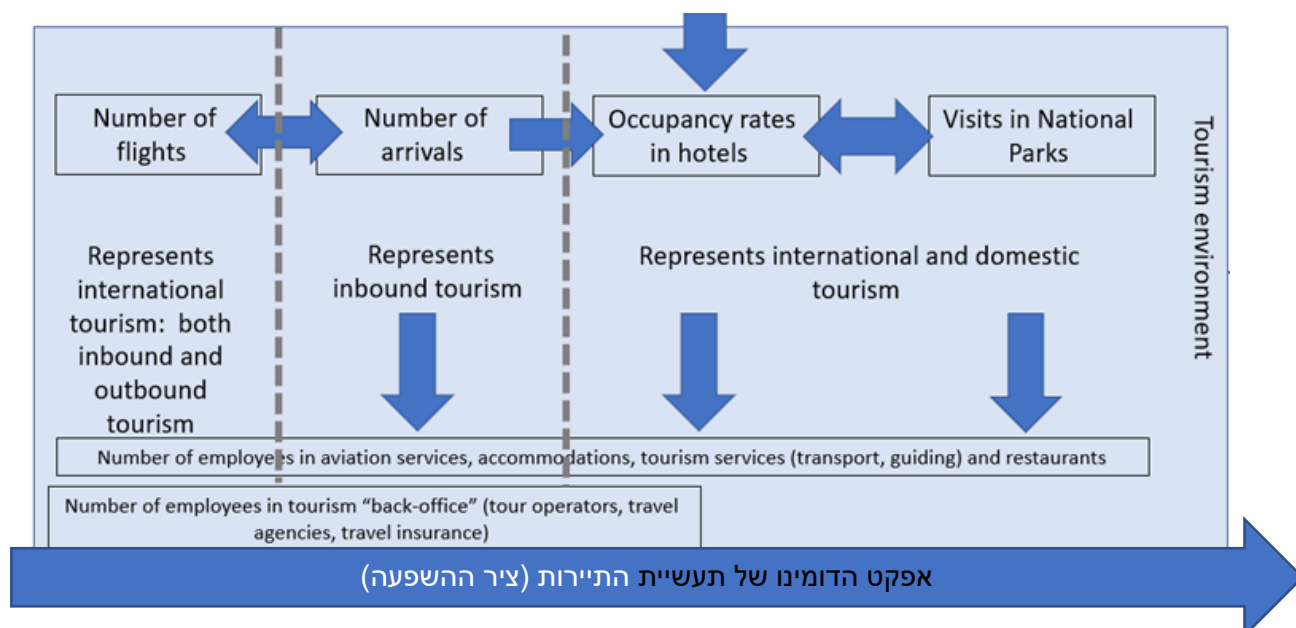
מבדיקת אסטרטגיות היציאה של מדינות שונות ברחבי העולם נמצא כי:

- ו. מדינות העולם טרם גיבשו אסטרטגיות יציאה ושיקום סדרות לענף התיירות, ולעת עתה הן נוקטות באי-אלו צעדים טקטיים לטיפול נקודתי בקשיי הענף. נראה שהנטייה הכללית של המדינות שנדגמו היא להמתין ולבחון את התפתחות העניינים לפני קבלת החלטות ארוכות טווח בנושא, מה גם שמטבע הדברים שום מדינה אינה יכולה לקבל החלטה חד צדדית בנושא התיירות הנכנסת והיוצאת.
- ז. ככל שרמת התחלואה יורדת, מדינות שונות בעולם מתחילות להקל את ההגבלות על האזרחים, ובכלל זה את ההגבלות בתחום התיירות. כניסת תיירים למדינות שנדגמו עדיין מוגבלת באופן חלקי או מלא, אולם תיירות הפנים מתחילה אט-אט לשוב לפעילות, עם פתיחתם החלקית של בתי מלון, אטרקציות, מסעדות ואמצעי תחבורה. בכל המדינות שנדגמו ננקטים עדיין אמצעי זהירות מסוימים, כגון שמירת ריחוק חברתי, חבישת מסיכה וחיטוי.
- ח. למרות ההזדמנות ליצור שינוי משמעותי לכיוון תיירות בת קיימא, ולמרות ההמלצות החד משמעיות של ארגון התיירות העולמי UNWTO בהקשר זה, תוכניות היציאה לענף התיירות של המדינות השונות אינן כוללות כרגע עדויות למהלכים התומכים בשינוי זה.
- ט. אין אסטרטגיה סדורה אחת לכל מדינות העולם. לכל מדינה אסטרטגיה שונה והיא משתנה תדיר מצד אחד, השונות מובנת שכן כל מדינה נפגעה אחרת, ולכל מדינה מאפייני תיירות שונים, ולכן מסוכן לעשות "העתק-הדבק" של אסטרטגיות במדינות אחרות. אך מצד שני, כל מדינה מנסה "להמציא את הגלגל" ומן הראוי לגבש לפחות תשתית אחידה ליציאה מהמשבר.
- י. בישראל (ובעולם) טרם גובש עד היום (!) מתווה סיוע ספציפי לענף התיירות כולל מועסקים, אתרים, יזמים, למרות שהענף ספג את הפגיעה הקשה ביותר מהמגפה ולמרות שלאחר "צוק איתן" הוכרו על הליך מזורז לסייע לתיירות בעיתות משבר.

משבר הקורונה הוא עמוק וחריף מכל המשברים הקודמים ויש צורך לאמץ פתרונות אחרים- ארוכי טווח ולא רק קצרי טווח.

שלב ב' – אפקט הדומינו של קריסת ענף התיירות בישראל

סגירת השמיים הביאה לעצירת התיירות הנכנסת והיוצאת, ועימה לקריסת עסקים התיירותיים שקשורים לתחבורה אווירית. עצירת התיירות הנכנסת הביא לירידה בביקוש לבתי מלון ואטרקציות, מקומות הסעדה, שמורות טבע, מוזיאונים ואתרי פנאי ותרבות, כאשר גם התאוששות מסוימת בתיירות הפנים לא מצליחה להעלות את הביקושים. בנוסף, מועד סיום המשבר אינו ידוע, ובתי העסק מתמודדים עם "הוראות בזיגזג" (פותחים/סוגרים/מאיימים). להתפתחויות אלה יש משמעות כלכלית, תעסוקתיות וחברתיות חסרות תקדים. כל אלה מתוארים בפירוט בתרשים מטה (באנגלית), ובהסברים בעברית שכלולים אליו.

עצירת התחבורה האווירית – הן הנכנסת והן היוצאת. המשמעות הן **כלכליות** (תיירות נכנסת + אפשרויות יצוא/עסקים), **תעסוקתיות** (לעובדים עם תיירות נכנסת ויוצאת) ו**חברתיות** (טיסות לחו"ל כ"תחביב לאומי") – 9.2 מיליון יציאות של ישראלים לחו"ל ב-2019 (מספר היוצאים, קצת פחות ממחצית מכך)

אין תיירים – משמעות **כלכלית** ישירות ועקיפות (אפקט המכפיל*) – וכן גם **תעסוקתיות** (מרכז ופריפריה)

מלונות ואטרקציות בישראל – בימים כתיקונם מתבססים על תיירות פנים ונכנסת (תלוי-מיקום מבחינת חלוקה, תיירות עירונית- יותר תיירות נכנסת, אתרי טבע ואטרקציות – יותר תיירות פנים) כרגע – מאופיינים במגבלות תפוסה ותיירות פנים בלבד. לכך יש משמעות **כלכלית ותעסוקתיות**. מבחינה חברתית זוהי האפשרות היחידה לחופשה עבור הישראלים. כרגע אין חזרה לפעילות מאורגנת/וועדים. במשברים קודמים – האמצעי לשיכוך הירידה בתיירות נכנסת, גם דרך השוק המאורגן עד לחזרת התיירות הנכנסת (עד שנה).

כרגע אין תאריך מוסכם וידוע לפתיחת השמים

הוראות בזיגזג – פותחים / סוגרים / מאיימים - בהתאם לתחלואה

תלות בשחקנים נוספים – מדינות, חברות תעופה

תלוי במדיניות של מדינת ישראל בלבד – יש שיווק לתיירות פנים (אתר אינטרנט) אין אסטרטגיה מוסדרת ותמריצים לשוק הפרטי והמוסדי

תמונה: אתר האינטרנט של משרד התיירות, 2020

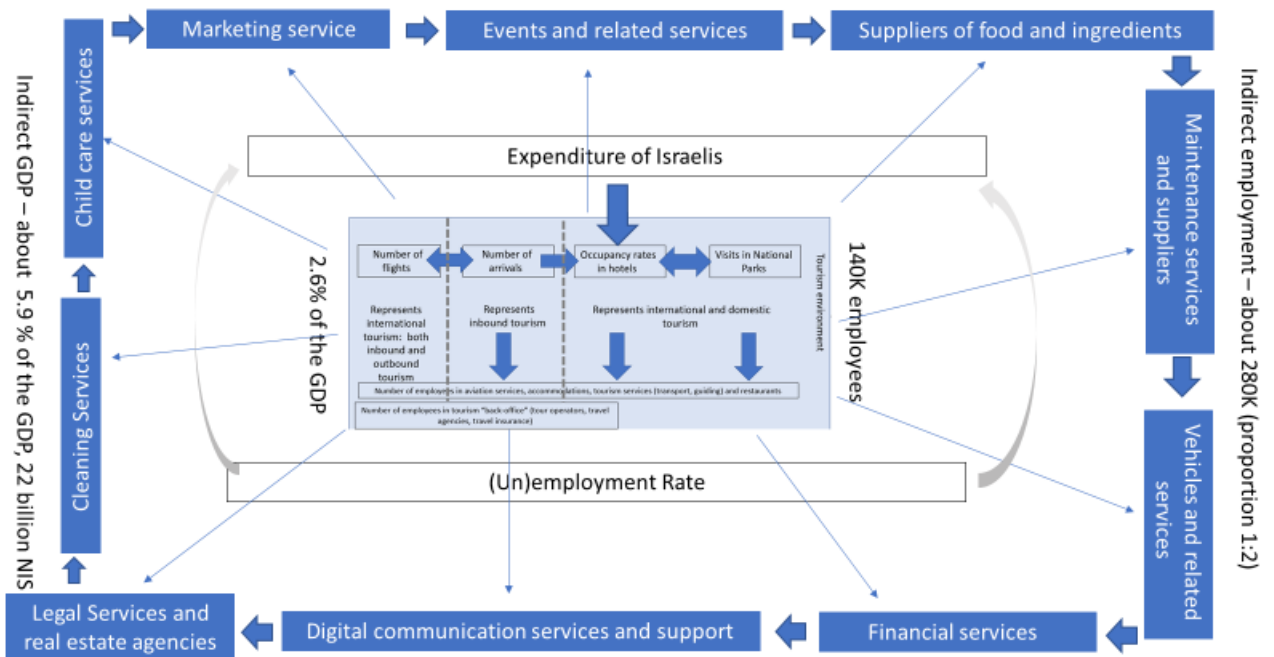
*אפקט המכפיל – התייר צורך שירותים מבתי עסק תיירותיים, והללו צורכים שירותים ומוצרים מבתי עסק שונים, דבר שמגביר את הצריכה והתעסוקה המקומית ומניע את הכלכלה המקומית

שלב ג' – אפקט הדומינו הכפול – העסקים התיירותיים, שנפלו בשל עצירת התיירות, מפילים גם מגזרים נוספים

בימים כתיקונם, תעשיית התיירות תורמת באופן ישיר בסה"כ ל – 2.6% מהתמ"ג. אך כפול מכך אם מתייחסים לאפקט המכפיל. גם מבחינת תעסוקה המשמעות שלה מוכפלת בשל "אפקט המכפיל". בנוסף, מדובר בתעשייה הפועלת גם בפריפריה, שם האלטרנטיבות לתעסוקה מוגבלות. המשמעות היא שכאשר התיירות נופלת, נופלים איתה מגזרים נוספים, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה תעסוקתית, במיוחד בפריפריה.

למה חשוב לדבר על אפקט המכפיל? כי רק סיוע ממוקד בתחום התיירות, יסייע ל"הרמת" המגזרים הנשענים על תיירות. התיירות היא זו שהפילה את הענפים הנסמכים עליה, והיא גם זו שתרים אותם בחזרה. ללא תיירים, המגזרים הנוספים לא ישרדו.

במילים אחרות, החזר כספי לבעלי העסקים – לא יביא להתאוששות. בנוסף לכך צריך להביא תיירים. התרשים הבא מתאר את השפעות אפקט המכפיל על המשק בישראל.

לסיכום, הבעיות המרכזיות הנובעות מ"אפקט הדומינו הכפול" של קריסת התיירות

6. בעיה כלכלית: אובדן הכנסה ישירה ועקיפה בשל "אפקט המכפיל"
7. בעיה תעסוקתית: פיטורין, הוצאה לחל"ת וחוסר עבודה – הן באופן ישיר והן בשל "אפקט המכפיל"
8. בעיה חברתית: אובדן החופשה, חוסר יכולת להתאווורר, תחושת לחץ, חרדות
9. הגדלת פערים מרכז-פריפריה בשל הפריסה של התיירות בפריפריה

10. תסיסה והפגנות, משבר אמון של הציבור, אלימות

תנאים נוספים: חוסר וודאות (טווח זמן, שינויים מבניים עתידיים), תלות בגורמים חיצוניים

כמו כן – הפתרונות העתידיים חייבים לכלול התייחסות לשני היבטים:

פתרון תעסוקתי לעובדים שהוצאו לחל"ת או פוטרו או נותרו ללא עבודה – מאפיינים: דוברי שפות זרות (אנגלית ועוד), תודעה שירותית, אוריינות דיגיטלית, יכולת עמידה מול קהל, תעודת יושר (מורי דרך) – טיפול קצר מועד ולטווח ארוך

התייחסות חברתית – חופשה בת השגה לתושבי ישראל

שלב ד' – מה אפשר לעשות?

הנחות מוצא:

4. מבחינה כלכלית ותעסוקתית - התיירות חייבת להתקיים, באופן זה או אחר בגלל אפקט המכפיל

ובגלל שממוקמת (גם) בפריפריה

5. מבחינה חברתית – התיירות חשובה לחברה בריאה ו"מאווררת" עבור כל קבוצות האוכלוסייה

(מושג חשוב בהקשר הזה הוא "תיירות בת השגה").

6. מה שהיה לא יהיה – התיירות תשתנה בעקבות המגיפה, וככל הנראה תתכווץ. זה כבר יהיה פחות

"בא לי לנסוע" / "בא לי לקפוץ" לחו"ל", לפחות בשנים הקרובות. השינוי נובע משילוב בין שלוש

סיבות המשפיעות זו על זו: משבר כלכלי, שינוי תפיסתי לגבי חו"ל ונסיעות והנחיות בריאותיות

הכוללות גם מגבלות על תנועה חופשית.

קווים מנחים:

7. התמקדות בתיירות פנים תוך יצירת תמריצים אישיים ומוסדיים (ואוצ'רים, ביטול מע"מ,

הארכת סופי השבוע) – עונה על מינוף כלכלי, תעסוקתי וחברתי. מתן דגש ל"תיירות בת השגה".

8. פיצוי כלכלי הוגן לבעלי העסקים על אובדן הכנסות. בתכנון הפיצוי יש להתחשב גם באלמנטים

של עונתיות, המאפיינים את ענף התיירות.

9. התייחסות מיוחדת לתעסוקה והשקעה במשאב האנושי – כיוון שהענף עתיד להתכווץ יש לדאוג

למועסקים באופן ישיר ועקיף בתעשיית התיירות. חשוב להבין שמדובר בעובדים שהם משאב

לאומי! הם יודעים שפות זרות (דגש על אנגלית), שירותיים, בעלי אוריינות דיגיטלית, בעלי יכולת

עמידה מול קהל (מורי דרך), ותעודת יושר (מורי דרך). הסבה נכונה שלהם לתחומים כגון הוראה

ו/או מדרכי הכשרה מקצועית תועיל בטווח הקצר והארוך למשק הישראלי כולו.

10. חשיבה לטווח ארוך – איך התיירות תיראה ביום שבו ייפתחו השמיים:

1. העדפת תיירות מאורגנת על פני תיירות עצמאית. קל יותר לתחום את התיירות

המאורגנת בקפסולות – כאשר ניתן לדעת איפה היה כל תייר, מתי ואפילו עם מי נפגש.

2. פלחי השוק - עידוד פלחי שוק המאפשרים "תיירות בקפסולה" ופלחי שוק שעבורם

התיירות אינה מותרות ובראשם- תיירות צליינית נוצרית ו"תגלית". זאת במקום על

תיירות VFR (Visiting Friends and Relatives) וכן תיירות "סוף שבוע" (one break two cities).

ח. מספר תיירים כיעד משרד התיירות – Out יעד תעסוקה – In: שינוי היעד הנכסף מ"גידול במספר התיירים" למספר המועסקים שכל תייר "מפעיל" (עידוד תעסוקה). גם שינוי זה מתעדף תיירות מאורגנת על פני תיירות עצמאית.

ט. יעדי תיירות- תיעדוף תיירות (נכנסת ויוצאת) שאינה תלויה תחבורה אווירית או ימית- מחייב חשיבה "מחוץ לקופסה" לגבי תיירות במרחב הגיאוגרפי הקרוב (ירדן, סיני).

י. השכלה תיירותית – דגש על תיירות בת השגה, הפעלת תיירות מאורגנת נכנסת, תיירות פנים והמרחב הקרוב, ובאופן כללי – מתן דגש ליעדי פיתוח בר-קיימא כפי שנוסחו על פי האו"ם במסמך ⁷³SDG

11. פלחי שוק נוספים- חשיבה מחודשת על תיירות עסקית, תיירות מרפא, ובאיזה תנאים אפשר לעודד ולהפעיל מחדש.

12. הכנת תוכנית חוסן לתיירות בישראל – תוכנית מגירה במקרה של משברים (כלכליים, בטחוניים, סביבתיים). אין טעם להכין תוכנית סיוע בכל משבר מחדש, כפי שהיה אחרי מלחמת לבנון השנייה, מבצע צוק איתן וגם כעת. יש להגיע ערוכים למשבר הבא. בהקשר זה, כדאי לכלול מבעוד מועד את תשתיות התיירות (בתי מלון, מרכזי כנסים) בהיערכות למשק לשעת חירום.

⁷³ https://www.gov.il/he/departments/topics/sustainable_development_goals